

Parlamentul
Republicii Moldova

Di.P nr. 48

09 septembrie, 2026

**Deputat în Parlamentul
Republicii Moldova**

**CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA**

Adresa: Republica Moldova, Chișinău, MD-2004
str. Al. Lăpușneanu, nr. 28 // E-mail: secretariat@constcourt.md

SESIZARE

prezentată în conformitate cu articolul 135 alin. (1), lit. a) din Constituția Republicii Moldova, articolul 25 lit. g) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin.(1) lit. g) și 39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

Semnatarii sesizării

Deputați în Parlamentul Republicii Moldova:

Digitally signed by Plîngău Dinu
Date: 2026.09.10 11:15:42 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

MOLDOVA EUROPEANĂ

I. AUTORUL SESIZĂRII

1. Numele: Plîngău
2. Prenumele: Dinu
3. Funcția: Deputat în Parlamentul Republicii Moldova

II. OBIECTUL SESIZĂRII

Prin prezenta sesizare solicit respectuos Curții efectuarea controlului constituționalității art. I, pct. 3-24 și art. II ale Legii nr. 251/2025 pentru modificarea unor acte normative (revizuirea unor aspecte din cadrul regimului juridic al moștenirii) (în continuare, Legea nr. 251/2025), publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 6 august 2025, nr. 417-419, art. 569, în vigoare din 1 aprilie 2026 potrivit art. III alin. (1), astfel cum a fost modificat prin art. XLI din Legea nr. 330/2025.

III. MOTIVELE SESIZĂRII

1. Introducere

În esență, Legea nr. 251/2025:

- a) în Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002 (în continuare, Codul civil), a exclus regula că soțul supraviețuitor nu face parte din clasele de moștenitori (rezervate rudelor defunctului), fiind chemat la moștenire fie cu clasa I (descendenții), fie cu clasa a II-a (părinții și descendenții lor). În schimb, soțul supraviețuitor este introdus în clasa I de moștenitori, excluzând de la moștenire clasa a II-a. În fond, dacă defunctul nu are copii (descendenți mai îndepărtați), soțul supraviețuitor culege întreaga moștenire, iar părinții defunctului nu culeg nimic;
- b) în Codul civil, a abolit principiul dobândirii de drept (*ipso jure*) a moștenirii, sub rezerva dreptului de a renunța la moștenire, și a introdus principiul prezumției de renunțare la moștenire. În acest context, a introdus procedura acceptării moștenirii, în interiorul unui termen de 12 luni de la deces, prin declarație sau prin intrare în posesia unui element din patrimoniul succesoral;
- c) în Codul civil, a stabilit dreptul discreționar al autorității publice locale de a accepta sau renunța la moștenire (de a exercita opțiunea succesorală) în cazul pasivității părinților moștenitorului minor sau în cazul persoanelor puse sub o măsură de ocrotire. Nu s-a prevăzut niciun mecanism pentru adulții cu dizabilități mentale care nu beneficiază de o măsură de ocrotire judiciară;
- d) în art. 50 alin. (5) din Legea nr. 1125/2002 pentru punerea în aplicare a Codului civil al Republicii Moldova (în continuare, LPA C. civ.), s-a pus în aplicare un mecanism de stingere, fără despăgubire, a drepturilor moștenitorilor care au dobândit moștenirea în perioada 1 martie 2019 - 31 decembrie 2025.
- e) a intrat în vigoare retroactiv. Legea nr. 330/2025 a amânat intrarea în vigoare a Legii nr. 251/2025 pentru 1 aprilie 2026, dar nu a ajustat art. 48 alin. (1) din LPA C. civ., potrivit căruia noul regim se aplică moștenirii persoanelor decedate „la data de 1 ianuarie 2026 sau după data respectivă”. Astfel, deși pentru decesele survenite între 1 ianuarie și 31 martie 2026, moștenirea s-a deschis și s-a dobândit de drept sub legea veche, în vigoare la data deschiderii, art. 48 alin. (1) din LPA C. civ. le aplică retroactiv prezumția de renunțare și termenul de acceptare de 12 luni, din care până la trei luni s-au scurs înainte ca legea nouă să fie în vigoare.

2. Sancționarea descendenților nedemnului (noul art. 2174 alin. (2) Cod civil) este neconstituțională

2.1. Efectul noii reglementări

2.1.1. Textul noii reglementări

Legea nr. 251/2025 (art. I, pct. 5), stabilind o nouă redacție a art. 2174 din Codul civil, a introdus un efect extins al declarării nedemnității, adică nu doar asupra nedemnului (alin. (1)), ci și asupra tuturor descendenților săi (alin. (2)).

Redacția anterioară a art. 2174 alin. (2) era:

„(2) În locul moștenitorului nedemn vin la moștenire cei care ar fi moștenit dacă moștenitorul nedemn era decedat la data deschiderii moștenirii. Se consideră că devoluțiunea în folosul celor care vin în loc s-a produs la momentul deschiderii moștenirii.”

Astfel, în redacția anterioară se aplica principiul substituirii (numit și reprezentării succesoriale). Copiii nedemnului sunt chemați la moștenire în locul său.

Redacția art. 2174 alin. (2) conform Legii nr. 251/2025 a devenit:

„(2) Cota succesorală a moștenitorului nedemn decăzut din dreptul de moștenire se împarte egal între ceilalți moștenitori.”

Nota de fundamentare a proiectului de lege care a rezultat în Legea nr. 251/2025 nu a enunțat scopul modificării, rezumându-se la afirmația (pct. 3.1): „Modificările sunt necesare pentru eliminarea ambiguităților privind nedemnitatea succesorală și efectele acesteia.”

2.1.2. Interpretarea I: pe baza interpretării textuale și utile

Efectul practic al modificării este că „ceilalți moștenitori”, adică cei care erau chemați împreună cu nedemnul, culeg cota sa succesorală. Formularea „cota succesorală... se împarte” arată un avantaj pe care îl obțin ceilalți moștenitori, chemați inițial, care sunt demni.

În această formulare a textului de lege, copiii nedemnului nu sunt „ceilalți moștenitori”, deoarece ei nu moștenesc împreună cu nedemnul, ci în locul nedemnului. În reglementarea Codului civil, toți descendenții defunctului au vocație succesorală (art. 2178 alin. (1)). Nepoții, strănepoții nu sunt chemați la moștenire atâta timp cât este în viață copilul defunctului (art. 2178 alin. (2)). Art. 2174 alin. (2) în vechea redacție era necesar pentru a stabili că vocația succesorală a descendenților care se trag din copilul nedemn devine chemare concretă la moștenire. Noua redacție, însă, omite să îi cheme la moștenire.

Dacă legiuitorul dorea ca copiii nedemnului să fie chemați la moștenire în pofida declarării nedemnității, el ar fi păstrat redacția alin. (2) neatinsă (argumentul de interpretare utilă a modificării). Noua redacție, însă, omite descendenții nedemnului.

Concluzionez că efectul acestei dispoziții legale este că rudele defunctului, care sunt descendenți din tulpina nedemnului (copiii nedemnului, nepoții nedemnului etc.), suportă o pedeapsă pentru o faptă pe care nu au săvârșit-o. Asupra lor își extinde efectul o hotărâre judecătorească

declarativă de nedemnitate pronunțată într-un proces civil la care ei nu au fost parte, deoarece acțiunea în nedemnitate se introduce față de nedemn.

2.1.3. Interpretarea 2: copiii nedemnului sunt, totuși, chemați la moștenire

În ipoteza în care Curtea va aprecia că art. 2174 alin. (2) are, totuși, efectul de a chema copilul nedemnului la moștenire, textul suferă de două deficiențe:

- a) deficiența de formă

Textului îi lipsește claritatea și devine sursă de insecuritate juridică.

- b) deficiența de fond

Alin. (2) nu prevede că copilul nedemnului îi ia locul, cu efectul că ar culege cota succesorală ce s-ar cuveni nedemnului. Din contră, el prevede că cota nedemnului se împarte **egal** între ceilalți moștenitori. Aceasta înseamnă că cota succesorală nu trece integral la copilul nedemnului, ci ea se divide în sub-cote, iar moștenitorii din celelalte tulpini (ceilalți copii ai defunctului), precum și soțul supraviețuitor, își majorează cota succesorală.

Să luăm ipoteza că defunctul avea trei copii C1, C2, C3 (fiecare având câte un nepot NC1, NC2, NC3) și soț supraviețuitor (S). C1 este nedemn, iar C2 și C3 sunt predecedați. În noua redacție a alin. (2), cota de 1/4 a copilului nedemn (C1) se va distribui egal între nepotul defunctului din tulpina nedemnului (NC1), ceilalți doi nepoți (NC2, NC3) și soțul supraviețuitor (S). Deci, fiecăruia i se va distribui 1/16 din masa succesorală (1/4 împărțit la 4). În rezultat, nepotul NC1 culege 1/16, iar nepoții NC2 și NC3 și soțul supraviețuitor S culeg câte 5/16 ($1/4 + 1/16$).

Diferența de tratament este evidentă: dacă s-ar fi aplicat redacția anterioară a alin. (2), nepotul NC1 culegea 1/4, egal cu celelalte tulpini (NC2 și NC3). Efectul alin. (2) în Interpretarea 2 este că acesta culege o cotă mai mică decât ceilalți nepoți ai defunctului (1/16 pentru un nepot vs. 5/16 pentru alt nepot).

2.2. Dispozițiile constituționale și convenționale pertinente

Dispozițiile relevante ale Constituției Republicii Moldova sunt următoarele:

Articolul 16

Egalitatea

- (1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.
- (2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Articolul 20

Accesul liber la justiție

- (1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

- (2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.

Articolul 46

Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

[...]

- (6) Dreptul la moștenire a proprietății private este garantat.

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

- (1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.
- (2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.
- (3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.
- (4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Dispozițiile relevante ale Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950 și ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24 iulie 1997) sunt următoarele:

Articolul 6. Dreptul la un proces echitabil

1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. [...]

Articolul 14. Interzicerea discriminării

Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

Articolul 1. Protecția proprietății, Primul Protocol adițional la Convenția europeană

Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor.

2.3. Argumentarea neconstituționalității

Reglementarea art. 2174 alin. (2) Cod civil în redacția Legii nr. 251/2025, indiferent că se adoptă Interpretarea 1 sau Interpretarea 2, este neconstituțională pentru următoarele motive:

2.3.1. Incidența art. 46 alin. (6) din Constituție și existența unei ingerințe

Art. 46 alin. (6) din Constituție garantează dreptul la moștenire a proprietății private. Garanția acoperă nu doar libertatea de a testa, ci și devoluțiunea legală a moștenirii, prin care legea cheamă rudele defunctului la dobândirea patrimoniului succesoral. Curtea a inclus expres succesorii în sfera de protecție a art. 46, reținând că o normă care intervine în drepturile patrimoniale ale titularilor „sau al succesorilor acestora” face incident art. 46 din Constituție (HCC nr. 13 din 30 aprilie 2024, § 55).

În redacția anterioară a art. 2174 alin. (2), descendenții nedemnului aveau, prin mecanismul substituirii, o poziție succesorală concretă, recunoscută de lege. Astfel, la declararea nedemnității, ei veneau la moștenire în locul nedemnului, iar devoluțiunea în folosul lor se considera produsă la momentul deschiderii moștenirii. Noua redacție desființează această poziție (Interpretarea 1) sau o diminuează substanțial (Interpretarea 2), atribuind cota respectivă celorlalți moștenitori. Norma reconfigurează astfel, în detrimentul unei categorii determinate de membri ai familiei defunctului, conținutul dreptului garantat de art. 46 alin. (6). Există, prin urmare, o ingerință care trebuie să treacă testul art. 54 din Constituție.

2.3.2. Ingerința nu urmărește un scop legitim

Potrivit metodologiei constante a Curții, după etapa calității legii se verifică dacă ingerința urmărește unul dintre scopurile legitime enumerate de art. 54 alin. (2) din Constituție, iar în lipsa unui scop legitim norma este neconstituțională, fără a mai fi necesară parcurgerea etapelor următoare ale testului de proporționalitate (HCC nr. 12 din 6 aprilie 2021, § 80-82).

Nota de fundamentare enunță un singur scop al modificării art. 2174: „eliminarea ambiguităților privind nedemnitatea succesorală și efectele acesteia” (pct. 3.1). Acest scop declarat nu este atins, ci compromis, deoarece textul nou este sursa a două interpretări divergente (pct. 2.1.2 și 2.1.3 *supra*), pe când textul vechi era univoc. Lipsește, așadar, chiar legătura rațională dintre mijlocul ales și scopul declarat.

Niciun alt scop dintre cele enumerate limitativ de art. 54 alin. (2) nu poate justifica înlăturarea de la moștenire a descendenților nedemnului. Nedemnitatea succesorală este o sancțiune civilă întemeiată pe fapta personală a nedemnului. Rațiunea ei se epuizează în persoana celui vinovat. Extinderea efectului sancțiunii asupra descendenților, care nu au săvârșit nicio faptă, transformă decăderea într-o sancțiune pentru fapta altuia, ceea ce nu servește protecției drepturilor altor persoane și niciunui alt interes legitim. Curtea Europeană a subliniat, într-o cauză în care

moștenitorii au fost sancționați patrimonial pentru faptele imputate defunctului, că nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar și injust de proprietate în favoarea altuia (*Vulakh și alții v. Rusia*, nr. 33468/03, 10 ianuarie 2012, § 44). Sancțiunea civilă rămâne personală și nu poate opera prin ricoșeu asupra membrilor familiei celui sancționat. Parlamentul nu a invocat nicio rațiune pentru această alegere, iar tăcerea notei de fundamentare se confruntă cu obligația constituțională de motivare care rezultă din cultura justificării (HCC nr. 16 din 3 octombrie 2023, § 50). În procesul legislativ Camera Notarială, prin avizul nr. 386/2025 din 20 martie 2025, a avertizat autorii proiectului de lege și a arătat că efectele art. 2174 alin. (2) „reintroduc inechitatea reglementării anterioare, prin care descendenții persoanei nedemne erau sancționați în egală măsură cu aceasta”, fiind „profund nedrept ca efectele pedepsei nedemnului să se extindă și asupra descendenților săi, în ciuda caracterului personal al pedepsei”. Avizul a rămas fără răspuns. Într-o situație similară, în care autoritățile nu au putut invoca nicio rațiune pentru excluderea unei categorii de persoane apropiate defunctului, Curtea a constatat lipsa scopului legitim și a declarat norma neconstituțională (HCC nr. 12 din 6 aprilie 2021, § 76, 80-83).

2.3.3. Ingerința constituie un tratament inegal

Art. 2174 alin. (2) stabilește o discriminare între multipli nepoți nevinovați ai defunctului. Astfel, nepoții care provin de la copilul nedemn sunt tratați diferit comparativ cu nepoții care provin de la copilul demn. Aceasta constituie o încălcare a art. 16 din Constituție coroborat cu art. 46 alin. (6), precum și a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană coroborat cu art. 14 din Convenție, care interzice discriminarea, în materie de drept de proprietate, în funcție de „orice altă situație”.

În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a subliniat că o condiție primordială pentru existența tratamentului diferențiat o reprezintă caracterul comparabil al situațiilor. Curtea Constituțională a precizat că cerința caracterului comparabil al situațiilor nu impune ca situațiile să fie identice, ci numai ca ele să fie, până la un anumit punct, asemănătoare (HCC nr. 8 din 6 aprilie 2023, § 32; HCC nr. 4 din 30 ianuarie 2024, § 34).

Categoriile care urmează a fi comparate în prezenta cauză sunt: (1) nepoții defunctului care provin de la un copil demn al defunctului și (2) nepoții defunctului care provin de la un copil nedemn al defunctului. Persoanele în discuție se află în situații similare, pentru că sunt nepoți ai defunctului și ei personal nu au săvârșit fapte care i-ar face nedemni.

Spre deosebire de nepoții din prima categorie, cei din a doua categorie nu beneficiază de dreptul de moștenire (conform Interpretării nr. 1) sau au o cotă succesorală redusă (conform Interpretării nr. 2). Astfel, Legea nr. 251/2025 stabilește un tratament mai puțin favorabil pentru nepoții defunctului din a doua categorie în raport cu cei din prima categorie.

Potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, respectarea principiului egalității presupune acordarea acelorași avantaje tuturor persoanelor aflate în situații similare, cu excepția cazului în care se demonstrează că tratamentul diferențiat este justificat în mod obiectiv și rezonabil.

Această condiție demonstrează că principiul egalității nu are în vedere interzicerea oricărui tratament diferențiat, ci doar a tratamentelor diferențiate nejustificate (HCC nr. 3 din 24 februarie 2022, § 38; HCC nr. 4 din 30 ianuarie 2024, § 38).

În continuare, un tratament diferențiat este justificat doar atunci când urmărește un obiectiv legitim și când mijloacele de realizare a acestui obiectiv respectă o relație rezonabilă de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul legitim urmărit (HCC nr. 30 din 23 septembrie 2021, § 66; HCC nr. 4 din 30 ianuarie 2024, § 39; în mod similar, a se vedea *Beeler v. Elveția* [MC], 11 octombrie 2022, § 93, citată în HCC nr. 4 din 30 ianuarie 2024, § 40). Curtea verifică nu doar scopul măsurii în ansamblu, ci scopul legitim al diferenței de tratament înseși, adică al favorizării uneia dintre categoriile comparate (HCC nr. 4 din 30 ianuarie 2024, § 43).

Criteriul care desparte cele două categorii de nepoți este exclusiv conduita părintelui lor, o împrejurare care nu le este imputabilă. Curtea Europeană a statuat că un copil nu poate fi dezavantajat în materie succesorală pentru împrejurări care nu îi sunt imputabile. Astfel, în *Mazurek v. Franța* (1 februarie 2000, § 54-55), reducerea cotei succesoriale a copilului pentru circumstanțele nașterii sale, de care acesta nu era vinovat, a fost calificată drept discriminare contrară art. 14 din Convenție coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1, iar în *Fabris v. Franța* [MC] (7 februarie 2013, § 59, 68-70) s-a reținut că doar considerente foarte puternice pot justifica o asemenea diferență de tratament. Aceeași logică se aplică *a fortiori* nepoților sancționați pentru fapta părintelui.

Mecanismul acestei discriminări este asocierea, adică nepoții din a doua categorie sunt tratați mai puțin favorabil nu pentru o caracteristică proprie, ci pe baza statutului altei persoane, părintele nedemn. Curtea Europeană a reținut expres că art. 14 din Convenție acoperă și situațiile în care o persoană este tratată mai puțin favorabil pe baza statutului sau a caracteristicilor protejate ale altei persoane (*Molla Sali v. Grecia* [MC], 19 decembrie 2018, § 134).

Din nota de fundamentare a proiectului de lege care a rezultat în Legea nr. 251/2025 și din analiza sa logică nu se poate identifica vreun motiv rezonabil care justifică abordarea legislativă diferită în cazul nepoților defunctului din a doua categorie (cei care provin din copilul nedemn al defunctului). Pentru că nu există un scop legitim care ar justifica diferența de tratament în discuție, în opinia noastră, art. 2174 alin. (2) din Codul civil în redacția Legii nr. 251/2025 contravine art. 16 coroborat cu art. 46 alin. (6) din Constituție.

Concluzia este că aceasta încalcă principiul tratamentului egal al tulpinilor în dreptul succesoral și egalitatea ca valoare constituțională. Mai important, sancționarea nedemnului are efect extins asupra descendenților din tulpina sa.

2.3.4. Ingerința încalcă accesul liber la justiție (art. 20 din Constituție și art. 6 din Convenția europeană)

Art. 20 din Constituție, care își găsește corespondența în art. 6 § 1 din Convenția europeană (HCC nr. 12 din 6 aprilie 2021, § 56), garantează oricărei persoane dreptul la satisfacție efectivă împotriva actelor care îi violează drepturile și interesele legitime. Dreptul de acces trebuie să fie unul practic și efectiv, nu teoretic și iluzoriu, ceea ce reclamă o posibilitate clară și concretă de a contesta actul care constituie o ingerință în drepturile persoanei (HCC nr. 5 din 3 martie 2022, § 60).

Acțiunea în decădere din dreptul de moștenire se introduce împotriva moștenitorului nedemn (art. 2170 din Codul civil în redacția Legii nr. 251/2025). Descendenții nedemnului nu sunt parte în acest proces. Cu toate acestea, în Interpretarea 1, hotărârea judecătorească pronunțată în acel proces le stinge propria chemare la moștenire, fără ca legea să le pună la dispoziție vreo cale procedurală prin care să își apere vocația succesorală. În privința dreptului lor la moștenire se decide, așadar, într-un proces la care nu participă și împotriva rezultatului căruia nu dispun de un remediu. O asemenea configurare a normei goleşte de conținut garanția art. 20 din Constituție.

2.3.5. În subsidiar, textul nu satisface standardul calității legii (art. 23 din Constituție)

Dacă se admite Interpretarea 2, coexistența celor două interpretări divergente demonstrează prin ea însăși că textul nu este clar și previzibil. Legea trebuie să permită persoanei să prevadă, în mod rezonabil, consecințele care decurg din aplicarea normei (HCC nr. 23 din 5 august 2021, § 46). Un text de la care depinde însăși existența chemării la moștenire a unei categorii de persoane nu poate rămâne echivoc, deoarece standardul calității legii, grefat pe dreptul garantat de art. 46 alin. (6), impune delimitarea clară a efectelor decăderii. Ambiguitatea este cu atât mai gravă cu cât scopul declarat al modificării a fost tocmai „eliminarea ambiguităților”.

2.4. Concluzie

Art. 2174 alin. (2) din Codul civil în redacția Legii nr. 251/2025 (art. I, pct. 5) restrânge dreptul garantat de art. 46 alin. (6) din Constituție fără un scop legitim, instituie un tratament inegal al nepoților defunctului contrar art. 16 din Constituție și art. 14 din Convenție coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1 și lipsește descendenții nedemnului de garanțiile art. 20 din Constituție. Solicităm declararea neconstituționalității art. I pct. 5 din Legea nr. 251/2025 în partea în care stabilește redacția art. 2174 alin. (2) din Codul civil.

3. Înfrățirea drepturilor succesoriale ale părinților defunctului este neconstituțională

3.1. Efectul noii reglementări

3.1.1. Reglementările anterioare

(a) Situația succesorală a părintelui defunctului în absența unui testament (chemarea la moștenirea legală)

În perioada 1 martie 2019 - 31 martie 2026, dacă defunctul nu avea copii (și nici alți descendenți), dar era supraviețuit de soț și părinți, legea atribuia soțului cota succesorală de 1/2 din masa succesorală, iar fiecărui părinte câte 1/4 (art. 2185 din Codul civil în vigoare în perioada respectivă).

În mod similar, în perioada 12 iunie 2003 - 28 februarie 2019, dacă defunctul nu avea copii (și nici alți descendenți), dar era supraviețuit de soț și părinți, soțul și fiecare părinte culegeau o cotă succesorală de 1/3 (art. 1500 alin. (1) lit. a) din Codul civil în vigoare în perioada respectivă).

(b) Situația succesorală a părintelui defunctului în cazul unui testament (protecția prin rezerva succesorală)

În regimul legal din perioada 1 martie 2019 - 31 martie 2026, dacă defunctul instituia moștenitori prin testament și excludea părinții de la moștenire, din motiv că părinții aveau chemare legală, ei erau recunoscuți ca moștenitori rezervatari. Ei aveau dreptul la rezervă dacă întruneau condițiile Codului familiei pentru a fi întreținuți de defunct, de exemplu, erau pensionari și aveau nevoie de îngrijire. Dacă testatorul era supraviețuit de soț și părinți, legea atribuia părintelui, cu titlu de rezervatar, o cotă succesorală de 1/8, conform criteriului „cel puțin 1/2 din cota succesorală ce i s-ar fi cuvenit în caz de moștenire legală” (art. 2530 din Codul civil în vigoare în perioada respectivă).

În mod similar, în regimul legal din perioada 12 iunie 2003 - 28 februarie 2019, dacă defunctul instituia moștenitori prin testament, din motiv că părinții aveau chemare legală (clasa I), ei erau recunoscuți ca moștenitori rezervatari. Ei aveau dreptul la rezervă dacă erau inapți de muncă, de exemplu, erau pensionari. Dacă testatorul era supraviețuit de soț și părinți, legea atribuia părintelui, cu titlu de rezervatar, o cotă succesorală de 1/6, conform criteriului „cel puțin jumătate din cota ce i s-ar fi cuvenit în caz de succesiune legală” (art. 1505 din Codul civil în vigoare în perioada respectivă).

3.1.2. Suprimarea protecției în regimul Legii nr. 251/2025

Unul dintre scopurile declarate ale Legii nr. 251/2025 a fost de a îmbunătăți situația succesorală a soțului supraviețuitor, în special atunci când defunctul nu are descendenți. Legiuitorul a considerat indezirabil ca, în caz de lipsă a moștenitorilor legali din clasa I (descendenții defunctului), soțul supraviețuitor să culegă moștenirea în concurs cu moștenitorii clasei a II-a (adică părinții sau descendenții părinților conform art. 2179 din Codul civil începând cu 1 martie 2019).

Nota de fundamentare a proiectului de lege care a rezultat în Legea nr. 251/2025 (pct. 3.1), deși lapidară, critică reglementarea existentă a situației succesorale a soțului supraviețuitor: „În lipsa unui testament, acesta poate moșteni împreună cu descendenții (copii, nepoți) sau, în lipsa acestora, cu rudele colaterale ale defunctului, ceea ce poate afecta situația sa materială.” În plus, în pct. 4.6 din Nota de fundamentare se menționează, cu titlu de impact al proiectului de lege: „Echilibrarea drepturilor moștenitorilor prin reincluderea soțului supraviețuitor în clasa I de moștenitori, dar cu condiționări rezonabile.”

Condiționările anunțate nu există în legea adoptată. Nota de fundamentare promite, la pct. 3.1, „[r]eintegrarea soțului supraviețuitor în clasa I de moștenitori legali, cu condiționarea dreptului la moștenire în funcție de durata căsătoriei”. Nici proiectul de lege prezentat de autorii inițiativei, nici Legea nr. 251/2025 în forma adoptată nu conțin însă vreo condiționare în funcție de durata căsătoriei sau o altă „condiționare rezonabilă”. Din contră, soțul supraviețuitor culege moștenirea în concurs cu descendenții sau, în lipsa lor, întreaga moștenire, indiferent dacă căsătoria a durat o lună sau decenii. Măsura adoptată este, așadar, mai severă decât cea pe care legiuitorul însuși a anunțat-o și a considerat-o echilibrată.

Prin urmare, prin Legea nr. 251/2025 (art. I, pct. 8) s-a abrogat art. 2185 din Codul civil (întitulat „Drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor”). În schimb, soțul supraviețuitor este inclus în clasa I de moștenitori împreună cu descendenții (art. I, pct. 7 din Legea nr. 251/2025, care completează art. 2178 din Codul civil; în plus, modificarea operată prin art. I, pct. 24, reflectă această schimbare în materia rezervatarilor).

Această modificare nu are impact asupra părinților defunctului (clasa a II-a) dacă acesta avea descendenți (clasa I de moștenitori). Ea, însă, are un impact crucial asupra situației succesoriale a părinților defunctului atunci când defunctul nu a lăsat descendenți, inclusiv în ipoteza când soții nu aveau descendenți comuni (i.e. cupluri fără copii). În această situație, fiind plasat de Legea nr. 251/2025 în clasa I, soțul supraviețuitor culege întreaga moștenire, înlăturând părinții defunctului (clasa a II-a).

Părintele primește același tratament (excludere de la moștenire) indiferent că este apt sau inapt de muncă.

Chiar dacă părintele este inapt de muncă, în cazul în care defunctul era căsătorit, părintele nu are chemare la moștenire și, deci, nu mai este protejat prin rezerva succesorală.

Invităm Curtea să își imagineze două situații:

a) defunctul avea descendenți

Aici, părintele defunctului (P1) nu culege moștenirea, dar el poate beneficia de întreținere de la descendenți, care sunt nepoții săi (N1). Potrivit Codului familiei:

Articolul 88. Obligația nepoților de a-și întreține bunicii

Bunicii inapți de muncă, care necesită sprijin material, în imposibilitatea întreținerii lor de către copiii majori apți de muncă sau de către soți (foștii soți), au dreptul la întreținere de la nepoții majori apți de muncă care dispun de mijloace suficiente.

În acest caz, legea îl protejează pe P1 care, deși nu obține suport material din patrimoniul copilului pe calea moștenirii, îl poate obține, în virtutea dreptului familiei, din patrimoniul nepotului.

b) defunctul nu avea descendenți

Aici, părintele defunctului (P1), iarăși, nu culege moștenirea, dar el nici nu are descendenți lăsați de defunct. Art. 88 din Codul familiei și nici Legea nr. 251/2025 nu prevăd că soțul supraviețuitor (S) este obligat să întrețină părintele inapt de muncă al defunctului. Astfel, soțul supraviețuitor preia patrimoniul soțului defunct.

Rezultatul practic pentru părinții pensionari care și-au pierdut copilul adult (căsătorit, dar fără descendenți) este că ei nu își mai pot realiza dreptul de a fi întreținuți de membrii apropiați ai familiei copilului adult decedat și nici nu primesc, în același scop de întreținere, o cotă din patrimoniul lăsat de acesta. Din contră, acest întreg patrimoniu se atribuie prin lege către soțul supraviețuitor, independent de factori importanți: (i) dacă, pe durata căsătoriei, acesta a contribuit sau nu la creșterea patrimoniului defunctului; (ii) durata căsătoriei (care poate fi foarte recentă sau de decenii); (iii) nevoia soțului supraviețuitor de a fi întreținut.

3.2. Dispozițiile constituționale și convenționale pertinente

Dispozițiile relevante ale Constituției Republicii Moldova sunt următoarele:

Articolul 46

Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

(...)

- (6) Dreptul la moștenire a proprietății private este garantat.

Articolul 48

Familia

- (1) Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

(...)

- (4) Copiii sunt obligați să aibă grijă de părinți și să le acorde ajutor.

Articolul 51

Protecția persoanelor cu dizabilități

- (1) Persoanele cu dizabilități beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială.

(...)

3.3. Argumentarea neconstituționalității

(a) Incidența art. 46 alin. (6) și existența unei ingerințe

Garanția constituțională a dreptului la moștenire operează și ca garanție a instituției moștenirii. Legiuitorul este liber să configureze devoluțiunea legală, dar nu poate desființa poziția succesorală a unei categorii de membri apropiați ai familiei defunctului fără a atinge substanța garanției. Sistemul art. 46 din Constituția Republicii Moldova instituie garanții care obligă statul să se abțină de la orice acțiune care ar aduce atingere substanței dreptului (HCC nr. 4 din 3 martie 2022, § 46). Curtea Europeană include, la rândul ei, drepturile succesoriale între rude apropiate în sfera vieții de familie și citează tocmai instituția rezervei succesoriale (*réserve héréditaire*), prezentă în majoritatea statelor contractante, ca dovadă că viața de familie cuprinde și interese de natură materială (*Marckx v. Belgia*, nr. 6833/74, 13 iunie 1979, § 52; recent, *Colombier v. Franța*, nr. 14925/18, 15 februarie 2024, § 35). Suprimarea calității de rezervatar a părinților depășește cadrul marjei de discreție a legiuitorului și constituie o ingerință într-o instituție recunoscută ca expresie juridică a solidarității familiale.

Până la 31 martie 2026, părinții defunctului fără descendenți aveau o dublă protecție: chemarea legală în concurs cu soțul supraviețuitor și calitatea de rezervatar în caz de testament. Legea nr.

251/2025 le suprimă pe amândouă simultan. Nu este o simplă reducere de cote, ci eliminarea completă a unei categorii de moștenitori din devoluțiune, ceea ce constituie o ingerință în dreptul garantat de art. 46 alin. (6).

(b) Marja de apreciere a legiuitorului și limitele ei

Legiuitorul are o marjă de discreție în determinarea claselor de moștenitori legali și a întinderii cotelor. Această marjă nu este însă nelimitată (HCC nr. 15 din 9 iulie 2024, § 101) și nici absolută (HCC nr. 17 din 18 iulie 2024, § 56), iar restrângerea unui drept „nu poate atinge existența dreptului” (art. 54 alin. (4) din Constituție). Nu punem în discuție dreptul legiuitorului de a îmbunătăți poziția succesorală a soțului supraviețuitor, ci punem în discuție mijlocul ales. Așadar, suprimarea integrală a poziției succesoriale a părinților, inclusiv a celor inapți de muncă. Jurisprudența europeană distinge, în acest sens, între reducerea rezonabilă a unui drept patrimonial și pierderea lui totală. Impunerea pierderii totale unei categorii restrânse de titulari, în timp ce ceilalți își păstrează dreptul, constituie o sarcină individuală excesivă (*Kjartan Ásmundsson v. Islanda*, nr. 60669/00, 12 octombrie 2004, § 43-45). Or, părinții defunctului fără descendenți pierd simultan chemarea legală și calitatea de rezervatari, adică totul.

(c) Scopul legitim și mijloacele mai puțin intruzive

Scopul declarat, protecția situației materiale a soțului supraviețuitor, poate fi acceptat ca legitim în sensul art. 54 alin. (2) din Constituție (protecția drepturilor altor persoane). Mijlocul ales depășește însă ceea ce este necesar pentru atingerea lui. Potrivit metodologiei Curții, prevederile contestate sunt neconstituționale dacă există alte mijloace care pot realiza la fel de eficient scopul legitim urmărit, cu un prejudiciu mai mic pentru dreptul fundamental (HCC nr. 37 din 7 decembrie 2021, § 91; aplicat decisiv în HCC nr. 20 din 3 noiembrie 2022, § 52-58).

Asemenea mijloace existau și au fost propuse Parlamentului în avizele Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova (USM) și ale Camerei Notariale. Acestea sunt: majorarea cotei soțului supraviețuitor în concurs cu clasa a II-a, restrângerea concursului doar la părinți (cu excluderea colateralilor), menținerea calității de rezervatar a părinților inapți de muncă sau recunoașterea unui drept de întreținere din contul masei succesoriale. Fiecare dintre aceste soluții protejează soțul supraviețuitor și păstrează un minim de protecție pentru părinți. Legiuitorul nu a examinat niciuna. Nota de fundamentare declară, la pct. 3.2 (compartimentul intitulat „Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare”), că „[o]pțiuni alternative nu au fost identificate”, iar alternativele formulate ulterior în avizele Facultății de Drept a USM și ale Camerei Notariale nu au primit niciun răspuns motivat. Această abordare contrazice obligația de motivare care decurge din cultura justificării (HCC nr. 16 din 3 octombrie 2023, § 50).

Aceeași alternativă a fost formulată și de Guvern. Avizul Guvernului la proiect propune expres limitarea intervenției legislative la art. 2179 și 2185 din Codul civil, cu redacții gata elaborate: soțul supraviețuitor culege 1/2 din masa succesorală în concurs cu părinții defunctului, iar dacă unul dintre părinți nu este în viață, celălalt îi culege cota. Guvernul a motivat această soluție prin criteriul fundamental al claselor legale, voința prezumată a defunctului: „nu există nicio premisă în societatea noastră de a crede că defunctul ar fi dorit ca părinții săi, prezumați a fi în etate și a avea nevoie de sprijin material și întreținere, să nu fie beneficiari ai moștenirii sale”, cu atât mai mult cu cât părinții au frecvent „o contribuție majoră la dobândirea averii” defunctului, prin donațiile făcute copiilor în timpul vieții. Comisia juridică, numiri și imunități a respins propunerea Guvernului și propunerea identică a Camerei Notariale cu o singură frază: „Nu se susține. Este contrar reglementărilor proiectului de lege.” (sinteza amendamentelor anexată raportului Comisiei pentru a doua lectură din 9 iulie 2025, pozițiile 9 și 10). O respingere care invocă drept unic motiv chiar soluția criticată nu este o motivare. Consensul celor trei avizatori instituționali asupra aceleiași soluții mai puțin intruzive (Guvernul, Camera Notarială prin avizul nr. 386/2025 din 20 martie 2025 și Facultatea de Drept a USM prin avizul din 24 martie 2025) face cu atât mai vizibilă lipsa oricărei justificări a opțiunii legiuitorului.

Experiența statelor cu reglementări moderne ale moștenirii confirmă că protecția soțului supraviețuitor nu reclamă excluderea părinților. În Franța, în lipsa descendenților, soțul culege 1/2, iar fiecare părinte 1/4 (art. 757-1 din Codul civil francez). În Germania, părinții moștenesc în concurs cu soțul (§ 1925, § 1931 BGB, Codul civil german), iar în lipsa descendenților părinții au și dreptul la rezervă (§ 2303 alin. (2) BGB). În Austria, părinții moștenesc 1/3 în concurs cu soțul supraviețuitor (§ 744 ABGB). În Polonia, în lipsa descendenților, soțul moștenește alături de părinții defunctului (art. 932 din Codul civil polonez). În România, părinții sunt moștenitori din clasa a II-a în concurs cu soțul supraviețuitor și au calitatea de rezervatari (art. 977, 1087 din Codul civil român). Soluția Legii nr. 251/2025 izolează Republica Moldova de această tradiție comună, fără nicio justificare enunțată. Curtea a folosit metoda comparativă pentru a constata lipsa unei justificări obiective a opțiunii legiuitorului moldovean (HCC nr. 12 din 6 aprilie 2021, § 77-79).

(d) Echilibrul corect și solidaritatea familială (art. 48)

Legea nr. 251/2025 nu a realizat un echilibru just între două valori concurente: protecția patrimonială a soțului supraviețuitor din cuplul fără copii și protecția părinților defunctului. Or, dacă defunctul a lăsat un soț fără copii și unul sau doi părinți, părinții fac parte din familia defunctului în sensul art. 48 din Constituție, care vizează și relația părinți-copii. Curtea a reținut că garanțiile art. 48-50 din Constituție obligă legiuitorul, atunci când configurează regimuri juridice cu impact asupra familiei, să aibă în vedere măsurile prin care statul facilitează formarea

familiei și îndeplinirea obligațiilor ce îi revin (HCC nr. 8 din 6 aprilie 2023, § 67). Din art. 48 decurg obligații pozitive ale statului. Curtea le-a recunoscut în raportul dintre părinți și copii, reținând că statul trebuie să adopte măsurile care asigură îndeplinirea obligațiilor familiale de întreținere (HCC nr. 23 din 15 octombrie 2024, § 54-55). Art. 48 alin. (4) din Constituție consacră aceeași funcție de solidaritate în raportul invers, al copiilor față de părinți, astfel încât aceleași obligații pozitive operează, prin analogie, și în privința cadrului succesoral care materializează această solidaritate la decesul copilului. Curtea Europeană a reținut, la rândul ei, că drepturile successorale între rude apropiate țin de sfera vieții de familie protejate de art. 8 din Convenție (*Marckx v. Belgia*, 13 iunie 1979, § 52).

Art. 48 alin. (4) din Constituție impune copiilor obligația de a avea grijă de părinți și de a le acorda ajutor. Cât timp copilul adult era în viață, Codul familiei îi impunea o obligație de întreținere egală atât față de soțul inapt de muncă, cât și față de părintele inapt de muncă, ceea ce reflectă accesul echilibrat al ambilor la patrimoniul său. Legea nr. 251/2025 rupe acest echilibru tocmai la momentul decesului, stabilind că întregul patrimoniu trece la soțul supraviețuitor, independent de contribuția acestuia la formarea patrimoniului, de durata căsătoriei și de starea de nevoie a părinților. Solidaritatea familială pe care Constituția o impune copilului față de părinți este întreruptă de legiuitor tocmai în momentul în care ea s-ar materializa patrimonial.

Ignorarea duratei căsătoriei este o problemă semnificativă. Potrivit datelor citate în avizul Facultății de Drept a USM, rata divorțurilor raportată la numărul căsătoriilor era, în 2023, de 61,5%, durata medie a unei căsătorii încheiate prin divorț este de circa 12 ani, iar 24% dintre divorțuri intervin după 5-9 ani de căsătorie. Premisa pe care legea o absolutizează, că averea defunctului se datorează soțului supraviețuitor, nu are acoperire statistică, iar legea atribuie întreaga moștenire independent de această realitate, deși chiar nota de fundamentare anunța o „condiționare în funcție de durata căsătoriei” (pct. 3.1.2 *supra*).

Efectul destabilizator al soluției a fost semnalat și în discuția organizată de Camera Notarială la 4 noiembrie 2025 cu experți notari germani, invitați din partea Camerei Notariale Federale a Germaniei. Dl Alexander Walch, notar în Neumarkt in der Oberpfalz, Bavaria, a punctat problema „migrării patrimoniului familial în familia soțului/soției, în special în cazul deceselor în timp scurt unul după altul”. Această reglementare va descuraja părinții să-și susțină (prin donații) copiii în cei mai vulnerabili ani ai majoratului, deoarece, atâta timp cât copilul căsătorit nu are măcar un copil (nepoții părinților), există riscul major ca, în caz de deces, celălalt soț să culeagă întreaga moștenire, care va include și toate contribuțiile părinților. Pe scurt, averea se duce în altă familie. Problema nu există în reglementarea anterioară, în care părinții culeg jumătate din această moștenire.

(e) Protecția specială a persoanelor în etate și cu dizabilități (art. 51)

Părintele primește același tratament (excluderea de la moștenire) indiferent că este apt sau inapt de muncă. Premisa că părinții care își pierd copilul adult sunt frecvent persoane în etate, cu dizabilități sau în stare de nevoie are acoperire statistică. La 1 ianuarie 2025, în Republica Moldova erau recunoscute cu dizabilități 159.983 de persoane, dintre care 79.765 (aproape jumătate) aveau 55 de ani și peste, iar 29.660 aveau 65 de ani și peste¹. Prestațiile sociale nu acoperă nici minimul de existență, deoarece mărimea medie a pensiei de dizabilitate (2.648,9 lei la 1 ianuarie 2025) acoperea valoarea minimului de existență (2.963,8 lei în anul 2024) în proporție de 89,4%, pensia medie pentru dizabilitatea medie o acoperea doar în proporție de 67,3%, iar mărimea medie a alocației sociale de stat, de 1.601,2 lei, reprezenta aproximativ jumătate din minimul de existență². Pentru un părinte în etate, moștenirea lăsată de copil este, așadar, adesea singura resursă care poate compensa insuficiența prestațiilor sociale. Atât timp cât această situație persistă, valoarea constituțională a protecției părinților în context familial impune fortificarea, iar nu suprimarea drepturilor lor succesoriale. Art. 51 din Constituție stabilește că persoanele cu dizabilități se bucură de o protecție specială din partea întregii societăți, iar acest articol îi impune statului să întreprindă măsuri în vederea ameliorării situației persoanelor cu dizabilități care ar putea, din cauza unor factori obiectivi sau subiectivi, să sufere excluziunea din mediul societal obișnuit (HCC nr. 30 din 23 septembrie 2021, § 64; HCC nr. 15 din 9 iulie 2024, § 91). Suprimarea rezervei succesoriale a părintelui inapt de muncă acționează în sens contrar acestei obligații.

3.4. Concluzie

Prin Legea nr. 251/2025 legiuitorul:

- a) nu a menținut **echilibrul just** dintre membrii familiei defunctului (soțul din cuplul fără copii și părinții), așa cum o făcea atât reglementarea în vigoare între 12 iunie 2003 și 28 februarie 2019, cât și cea în vigoare între 1 martie 2019 și 31 martie 2026, deși dispunea de mijloace mai puțin intruzive, la fel de eficiente pentru protecția soțului supraviețuitor. Prin aceasta, a încălcat garanția prevăzută de art. 46 alin. (6) al Constituției, atingând însăși substanța poziției succesoriale a părinților, contrar art. 54 alin. (4);
- b) nu respectă principiul **solidarității** familiale și nevoia de a îngriji părinții, motiv pentru care a nesocotit valoarea constituțională enunțată de art. 48 al Constituției;

¹ Biroul Național de Statistică, comunicatul „Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2024”, 28 noiembrie 2025, Anexa (8 tabele), Tabelul 1 „Numărul persoanelor cu dizabilități pe grade, vârstă și sexe, la 1 ianuarie”, disponibil la: https://statistica.gov.md/files/files/ComPresa/sociala/2024/Dezabilitati/Anexa_persoane_dizabilitati_2024.xls (comunicatul: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2024-9460_62109.html)

² Biroul Național de Statistică, comunicatul „Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2024”, 28 noiembrie 2025, secțiunea „Protecția socială a persoanelor cu dizabilități”, disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2024-9460_62109.html

- c) nu țin cont că, adeseori, părinții, fiind în etate, suferă de anumite **dizabilități**, motiv pentru care a nesocotit protecția specială garantată de art. 51 al Constituției.

Solicităm declararea neconstituționalității art. I pct. 7 și pct. 8 din Legea nr. 251/2025 (cu ajustarea corelativă a pct. 24), cu revigorarea reglementării anterioare potrivit practicii Curții (HCC nr. 17 din 10 iunie 2021, § 59; HCC nr. 17 din 18 iulie 2024, § 75).

4. Abrogarea principiului dobândirii automate a moștenirii și lipsa protecției eficiente a moștenitorilor vulnerabili

4.1. Efectul noii reglementări

Dacă *supra* s-a analizat impactul Legii nr. 251/2025 asupra chestiunii de a ști **cine** este chemat la moștenire, Legea nr. 251/2025 inversează **modul** în care persoanele sunt chemate la moștenire.

4.1.1. Decăderea din dreptul de moștenire după 12 luni de la decesul celui care lasă moștenirea

Legea nr. 251/2025 (art. I, pct. 15) a abolit principiul dobândirii de drept (*ipso jure*) a moștenirii, sub rezerva dreptului de a renunța la moștenire (art. 2389 alin. (1) din Codul civil înainte de modificare), și a introdus principiul prezumției de renunțare la moștenire.

În acest context, a introdus procedura acceptării moștenirii, cu respectarea acestui termen de 12 luni, prin declarație sau prin intrare în posesia unui element din patrimoniul succesoral.

Dispozițiile relevante ale Codului civil sunt:

- a) dispoziții existente înainte de modificarea operată de Legea nr. 251/2025

Articolul 409. Stabilirea termenului de decădere

(1) Prin lege sau prin voința părților se pot stabili termene de decădere pentru exercitarea unui drept subiectiv sau încheierea unui act juridic.

(2) Dacă din lege sau din convenția părților nu rezultă în mod neîndoielnic că un anumit termen este de prescripție extinctivă, termenul se consideră termen de decădere. [...]

(5) Neexercitarea dreptului subiectiv înăuntrul termenului de decădere stabilit atrage stingerea lui.

- b) dispoziții de principiu introduse prin Legea nr. 251/2025:

Articolul 2390. Acceptarea moștenirii

(1) Nimeni nu poate fi obligat să accepte o moștenire ce i se cuvine.

(2) Moștenirea se consideră acceptată când moștenitorul depune la notarul care desfășoară procedura succesorală o declarație de acceptare a moștenirii în formă autentică înainte de expirarea termenului de acceptare a moștenirii sau când moștenitorul intră în posesia masei successorale. Declarația de acceptare a moștenirii poate fi autenticată la oricare notar sau altă persoană abilitată să autentifice acte juridice. [...]

(6) Dacă moștenitorul a intrat în posesia unei părți din masa succesorală, se consideră că acesta a acceptat întreaga masă succesorală, oriunde s-ar afla și din orice ar consta. [...]

Articolul 2391. Termenul de acceptare a moștenirii

(1) Termenul de acceptare a moștenirii este de 12 luni de la data deschiderii ei. [...]

Prin urmare, conform redacției Codului civil în urma Legii nr. 251/2025, dreptul de moștenire al unui succesibil se stinge la expirarea termenului de 12 luni de la survenirea decesului celui care a lăsat

moștenirea (art. 2165 Cod civil). Pentru a nu se stinge, el trebuie exercitat într-un termen obiectiv de 12 luni.

4.1.2. Legea nu enunță efectul expirării termenului de acceptare și nu prevede niciun termen de renunțare

Concluzia formulată la pct. 4.1.1, potrivit căreia dreptul de moștenire se stinge la expirarea termenului de 12 luni, rezultă din calificarea termenului de acceptare drept termen de decădere, în temeiul regulilor generale ale art. 409 alin. (2) și (5) din Codul civil (Interpretarea 1). Cartea a patra, în redacția Legii nr. 251/2025, nu enunță însă nicăieri acest efect. Textul permite o a doua lectură (Interpretarea 2), întemeiată pe trei observații.

În primul rând, în cartea a patra, „decăderea din dreptul de moștenire” este reglementată exhaustiv în art. 2176. Expirarea termenului de acceptare nu figurează printre temeiurile de decădere, ci figurează altceva – renunțarea la moștenire.

În al doilea rând, atunci când legiuitorul Legii nr. 251/2025 a dorit ca neacceptarea în termen să producă decăderea, a spus-o expres. Bunăoară, art. 50 alin. (5) din LPA C. civ. prevede, pentru regimul tranzitoriu al somației, că moștenitorul „se consideră decăzut din dreptul la moștenire”. Pentru regimul permanent al art. 2389-2391, o dispoziție echivalentă lipsește (argumentul *a contrario*).

În al treilea rând, reglementarea rezultată din Legea nr. 251/2025 nu prevede niciun termen pentru renunțarea la moștenire (art. 2392-2394 reglementează doar forma, momentul inițial și interzicerea modalităților), astfel încât, în Interpretarea 2, succesibilul care nu a acceptat poate depune declarația de renunțare oricând, chiar la ani după expirarea termenului de acceptare, cu efecte care se produc retroactiv de la deschiderea moștenirii (art. 2389 alin. (2)) și cu declanșarea devoluțiunii subsecvente (art. 2400). Mecanismul devoluțiunii subsecvente este însă conceput pentru renunțarea intervenită înăuntrul celor 12 luni, iar art. 2391 alin. (2) acordă moștenitorului subsecvent „partea rămasă din termen”, dar cel puțin 3 luni. La o renunțare depusă după ani, termenul moștenitorului subsecvent a „expirat” înainte ca dreptul lui de a accepta să se fi născut.

În Interpretarea 2, la expirarea celor 12 luni moștenirea neacceptată nu se atribuie nimănui, ci rămâne în așteptare. Astfel, succesibilul poate în continuare să probeze intrarea în posesie, act care nu se exteriorizează față de notar (cu observația că art. 2390 alin. (2) leagă textual condiția încadrării în termen doar de declarația autentică, nu și de intrarea în posesie), să depună declarația de renunțare sau să ceară prelungirea termenului ori stabilirea unui nou termen (art. 2391 alin. (4) și (5)). Cercul moștenitorilor nu se închide, prin urmare, niciodată cu certitudine.

Chestiunea centrală a reformei, soarta moștenirii neacceptate în termen, nu are așadar un răspuns enunțat de lege. Interpretarea 1 conduce la decăderea automată și rigidă criticată în prezenta secțiune a sesizării noastre. Interpretarea 2 conduce la o stare de incertitudine perpetuă a raporturilor succesoriale, incompatibilă cu funcția de securitate juridică a procedurii succesoriale

(pct. 4.4 *infra*). Coexistența celor două interpretări asupra însuși efectului-cheie al noului sistem demonstrează, prin ea însăși, că textele nu satisfac exigența calității legii. Or, legea trebuie să permită persoanei să prevadă, în mod rezonabil, consecințele care decurg din aplicarea normei (HCC nr. 23 din 5 august 2021, § 46; aceeași tehnică a interpretărilor divergente este folosită la pct. 2.1.2 și 2.1.3 *supra*). Criticile din prezenta secțiune subzistă în oricare lectură.

4.2. Înfrățirea protecției moștenitorilor vulnerabili

Legea nr. 251/2025 pune persoanelor cu dizabilități mentale, adulților vulnerabili cu acces limitat la informație și copiilor minori care au reprezentanți neloiali bariere (toți, în continuare, „moștenitori vulnerabili”) în dobândirea moștenirii.

Aici merită atenție noul art. 2390 Cod civil introdus de Legea nr. 251/2025:

„Articolul 2390. Acceptarea moștenirii

(3) Dacă moștenitorul este un minor sau un adult în privința căruia s-a inițiat o procedură de instituire a unei măsuri de ocrotire judiciară, notarul are obligația să notifice de îndată autoritatea tutelară privind deschiderea moștenirii și necesitatea exercitării dreptului de opțiune succesorală de către moștenitorul respectiv, precum și privind termenul de acceptare a moștenirii. Autoritatea tutelară ia în evidență situația moștenitorului respectiv și acționează în conformitate cu prevederile art. 139 alin. (1) lit. e).

(4) În situația în care, la expirarea termenului de acceptare a moștenirii pentru moștenitorul prevăzut la alin. (3), autoritatea tutelară nu a recepționat nicio cerere de autorizare a actului de acceptare sau de renunțare la moștenire în numele moștenitorului respectiv, aceasta decide de sine stătător asupra acceptării sau renunțării la moștenire în numele moștenitorului.”

Primul lucru care trebuie observat este că alin. (3) încearcă să protejeze doar adulții cu dizabilități aflați sub o tutelă sau o curatelă, adică minoritatea. Asupra acesteia ne oprim mai detaliat mai jos.

Al doilea lucru este că el introduce niște reglementări inaplicabile. Nu se dă niciun criteriu după care autoritatea tutelară decide când să accepte moștenirea și când să nu o accepte și care este răspunderea autorității atunci când a luat decizia greșită. Mai mult, norma nici nu spune clar că autoritatea tutelară este cea care autentifică la notar declarația de acceptare sau renunțare la moștenire. Este un motiv perfect pentru ca autoritatea tutelară să-și decline orice competență. Este ușor de presupus că autoritățile locale doar vor soma părinții să se ducă la notar și să se ocupe de moștenirea copiilor moștenitori.

Caracterul subsidiar al acestei competențe (autoritatea tutelară decide doar dacă, la expirarea termenului, nu a fost sesizată cu nicio cerere de autorizare) nu atenuează viciul, ci îl agravează. Așadar, legea plasează decizia discreționară tocmai în ipoteza în care reprezentanții moștenitorului vulnerabil au fost pasivi, adică în momentul în care acesta depinde în întregime de garanțiile legale, iar garanții nu există.

Puterea discreționară pe care o normă o conferă unei autorități fără a-i delimita întinderea și modul de exercitare nu trece testul previzibilității (HCC nr. 23 din 5 august 2021, § 51). Art. 2390 alin. (4) conferă autorității tutelare o putere de decizie asupra patrimoniului moștenitorului

vulnerabil fără criterii, fără garanții și fără cale de atac reglementată. Art. 12 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, la care Republica Moldova este parte, impune ca măsurile referitoare la exercitarea capacității juridice să conțină garanții adecvate și efective împotriva abuzului (a se vedea și HCC nr. 12 din 23 aprilie 2024, § 33). Norma contestată nu conține niciuna. Republica Moldova a ratificat și Protocolul nr. 12 la Convenția europeană, care interzice discriminarea în exercitarea oricărui drept prevăzut de lege (*Savez crkava „Riječ života” v. Croația*, nr. 7798/08, 9 decembrie 2010, § 103-105), inclusiv discriminarea săvârșită de o autoritate publică în exercitarea unei puteri discreționare (*Napotnik v. România*, nr. 33139/13, 20 octombrie 2020, § 57). Art. 2390 alin. (4) instituie o asemenea putere discreționară asupra unui drept prevăzut de lege, fără criterii și fără cale de atac.

Anterior, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a condamnat statele pentru că nu au implementat un mecanism funcțional de protecție a copiilor față de abuzurile comise de părinți sau tutori la administrarea bunurilor copiilor (hotărârea CtEDO din 7 mai 2015 în cauza *S.L. și J.L. v. Croația*, cererea nr. 13712/11, în special § 62, privind obligațiile pozitive ale statului la protecția intereselor patrimoniale ale copiilor). În aceeași logică, în cauza *Zehentner v. Austria* (16 iulie 2009), aplicarea automată a termenelor procedurale împotriva unei persoane lipsite de capacitatea de a-și apăra interesele a condus la constatarea încălcării art. 8 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1. Tot astfel, Curtea Europeană a constatat o violare acolo unde o persoană care nu putea înțelege pe deplin efectele juridice ale procedurii a pierdut ireversibil un drept fundamental prin neparticipare și prin necontestare în termen (*A.K. și L. v. Croația*, nr. 37956/11, 8 ianuarie 2013, § 72-75).

Interesul superior al copilului, inclusiv al copiilor priviți ca grup, trebuie plasat în centrul tuturor deciziilor care îi privesc (*Vavrička și alții v. Cehia [MC]*, nr. 47621/13, 8 aprilie 2021, § 287-288). Nota de fundamentare a Legii nr. 251/2025 nu conține însă nicio evaluare a impactului noului mecanism asupra copiilor moștenitori. Astfel, compartimentul 4.4 („Impactul social”) al notei este lipsit de orice conținut, iar restul compartimentelor de analiză a impactului (pct. 4.1-4.3 și 4.5) declară „Nu este aplicabil”. Mai mult, mecanismul autorității tutelare de la art. 2390 alin. (3)-(5) nici nu figura în proiectul de lege supus fundamentării, al cărui art. 2390 nu conținea aceste alineate. El a fost introdus la lectura a doua, la propunerea formulată în avizul Guvernului, motivată prin analogia cu art. 61 alin. (3) din Codul familiei. Or, norma-model invocată conține garanția care lipsește din art. 2390 alin. (4), și anume că decizia autorității tutelare „poate fi atacată pe cale judecătorească”. Transplantul a preluat competența discreționară, dar a omis calea de atac. Camera Notarială a cerut, în plus, prin avizul nr. 386/2025, efectuarea analizei impactului de reglementare (art. 27¹ din Legea nr. 100/2017) și a semnalat lipsa argumentării financiare cerute de art. 32 alin. (2²) din aceeași lege, fără niciun rezultat. Aceste omisiuni se

confruntă cu obligația de motivare dedusă din cultura justificării (HCC nr. 16 din 3 octombrie 2023, § 50).

Dacă trăiești în Republica Moldova, cunoști cum lucrează autoritățile publice locale. În materia autorităților tutelare, problema de aplicare corectă a legii este și mai mare. Deși reforma Codului civil în această materie s-a produs încă în iunie 2017, nici până astăzi Guvernul nu a introdus reglementări care să ghideze activitatea autorităților tutelare, să stabilească proceduri și criterii de luare a deciziilor.

Sacrificarea specială a peste 90% din adulții cu dizabilități mintale (adică cei care nu se află sub tutelă sau curatelă)

Marele „unghi mort” (blind spot) al Legii nr. 251/2025 este că ea nu ia în cont că în Republica Moldova există mulți adulți cu dizabilități mintale, cu diverse grade de severitate, care nu se află sub tutelă sau curatelă (măsuri de ocrotire judiciare).

Conform statisticii oficiale, la 1 ianuarie 2025, în Republica Moldova erau recunoscute cu dizabilități 159.983 de persoane (beneficiari de pensii de dizabilitate și de alocații sociale de stat de dizabilitate), dintre care 26.466 cu dizabilitate severă și 88.110 cu dizabilitate accentuată³. O evidență a stocului de persoane pe cauze ale dizabilității nu se publică. Structura cauzelor este publicată doar pentru dizabilitatea primară (cazurile noi recunoscute în anul de referință). În anul 2024, tulburările mentale și de comportament au determinat 26,0% din cazurile de dizabilitate severă, 11,3% din cele de dizabilitate accentuată și 6,0% din cele de dizabilitate medie⁴, iar la copii și tineri această cauză domină (46,3% din cazurile la vârsta de 0-17 ani și 23,8% la 18-29 de ani)⁵. Aplicarea acestor ponderi la stocul persoanelor cu dizabilități indică minimum aproximativ 20 de mii de adulți cu dizabilități determinate de tulburări mentale și de comportament, iar cifra reală este, cel mai probabil, sensibil mai mare, deoarece dizabilitatea mintală survine tipic la vârste tinere și este de regulă permanentă, astfel încât se acumulează în stoc într-o proporție mai mare decât în fluxul anual.

La 2 iunie 2018, toate vechile tutele asupra adulților cu dizabilități au încetat prin efectul Legii nr. 66/2017. Câte măsuri de ocrotire judiciară există astăzi nu se poate ști din surse oficiale, deoarece Guvernul nu a adoptat nici până acum regulamentul privind registrul măsurilor de ocrotire judiciară, deși art. XVII din Legea nr. 66/2017 impunea punerea lui în funcțiune în cel

³ Biroul Național de Statistică, comunicatul „Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2024”, 28 noiembrie 2025, https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2024-9460_62109.html, Anexa (8 tabele), Tabelul 1, https://statistica.gov.md/files/files/ComPresa/sociala/2024/Dezabilitati/Anexa_persoane_dizabilitati_2024.xls

⁴ Ibidem, Tabelul 4 (Structura persoanelor recunoscute cu dizabilitate primară, pe grade și cauze, 2024)

⁵ Ibidem, Tabelul 5 (Structura persoanelor recunoscute cu dizabilitate primară, pe vârste și cauze, 2024)

mult 2 ani. Singura evidență oficială publicată este raportul statistic dedicat măsurilor de ocrotire (indicele 2 p/s), generat de Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești abia începând cu anul 2023. Potrivit acestuia, cererile de instituire, reînnoire sau revocare a unei măsuri de ocrotire judiciare (ocrotire provizorie, tutelă sau curatelă), luate împreună, au însumat, pe întreaga țară, 342 de cereri înregistrate și 337 soluționate în 2023⁶, respectiv 403 înregistrate și 386 soluționate în 2024⁷, iar în 2025 toate cauzele privind măsurile de ocrotire, de orice tip, au însumat 513 cereri înregistrate și 500 soluționate⁸. Formularul nu distinge instituirile de reînnoiri și revocări, nu indică soluțiile pronunțate și nu defalcă măsurile pe tipuri, iar pentru anii 2018-2022 o evidență dedicată nici nu a fost publicată. Chiar dacă fiecare cerere soluționată ar fi însemnat o măsură nou-instituită, fluxul anual ar rămâne sub 1% din numărul adulților cu dizabilități manifestate prin tulburări mentale și de comportament (65.580 de persoane, potrivit statisticii oficiale citate mai sus). Oricare ar fi cifrele precise, concluzia nu se schimbă, deoarece la 1 aprilie 2026, marea majoritate a acestor persoane nu are și nu va avea o măsură de ocrotire, deci mecanismul art. 2390 alin. (3)-(5) nu le atinge.

În acest context legislativ, noua reglementare a Legii nr. 251/2025 nu ia în cont că dobândirea moștenirii:

- a) implică un conflict de interese cu alte rude și soțul, astfel încât legiuitorul nu trebuie să pornească de la prezumția că toate rudele nevulnerabile vor asista moștenitorul vulnerabil să-și exercite dreptul de opțiune succesorală;
- b) implică proceduri, costuri și termene de decădere (termenul de decădere de 12 luni);
- c) omiterea termenului de decădere impune inițierea unei proceduri judiciare și nevoia prezentării unui probatoriu convingător pentru a răsturna poziția inițială a instanțelor de judecată că o repunere în termenul expirat ar constitui un atentat la securitatea raporturilor juridice și, implicit, ar putea constitui o violare a Convenției Europene a Drepturilor Omului;
- d) implică importante considerente nu doar patrimoniale, ci și emoționale și familiale.

Protecția care era oferită de principiul dobândirii de drept a moștenirii a fost exclusă de către Legea nr. 251/2025 fără a se construi un sistem care oferă același grad înalt de protecție moștenitorilor vulnerabili. Mecanismul suprimat fusese descris în avizul Facultății de Drept a USM. Sistemul în vigoare „asigură o mai bună protecție a drepturilor copiilor minori, a adulților cu dizabilități mentale și a moldovenilor aflați

⁶ Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, Raport statistic privind măsurile de ocrotire, indicele 2 p/s, perioada de raportare 01.01.2023-31.12.2023 (generat la 22.01.2024), disponibil la: <https://adjaj.justice.md/wp-content/uploads/2024/04/2ps-masuri-de-ocrotire.pdf> (pagina-sursă: <https://adjaj.justice.md/reports/raport-masuri-de-ocrotire-prima-instanta/>)

⁷ Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, Raport statistic privind măsurile de ocrotire, indicele 2 p/s, perioada de raportare 01.01.2024-31.12.2024 (generat la 16.01.2025), disponibil la: <https://adjaj.justice.md/wp-content/uploads/2025/01/17.-indicele-2p-s.pdf> (pagina-sursă: <https://adjaj.justice.md/reports/raport-privind-masurile-de-ocrotire-ind-2p-s/>)

⁸ Agenția Digitalizare în Justiție și Administrare Judecătorească, Raport statistic privind măsurile de ocrotire, indicele 2 p/s, perioada de raportare 01.01.2025-31.12.2025, disponibil la: <https://adjaj.justice.md/wp-content/uploads/2026/02/Raport-dosar-privind-masurile-de-ocrotire-12luni.pdf> (pagina-sursă: <https://adjaj.justice.md/reports/raport-dosar-privind-masurile-de-ocrotire-12luni-01-01-2025-30-12-2025/>)

peste hotarele țării (prin faptul că ei sunt incluși în certificatul de moștenitor fără a avea, în mod necesar, o declarație de acceptare a moștenirii din partea lor)”.

Vulnerabilitatea acestor persoane nu depinde de existența unei măsuri formale de ocrotire. Curtea Europeană a reținut că dizabilitatea intelectuală constituie, prin ea însăși, temei de vulnerabilitate deosebită, indiferent dacă capacitatea juridică a persoanei a fost restrânsă formal, iar informarea printr-un înscris juridic standardizat nu este suficientă, autoritățile fiind ținute să asigure activ exercițiul drepturilor procedurale (*Krpelík v. Cehia*, nr. 23963/21, 12 iunie 2025, § 80, 87). Mai mult, persoanelor vulnerabile nu li se poate cere să ia ele însele inițiativa procedurală (*Megyeri v. Germania*, nr. 13770/88, 12 mai 1992, § 22). Prezumția de renunțare instituită de Legea nr. 251/2025 cere moștenitorului vulnerabil tocmai această inițiativă, și anume să înțeleagă că a fost chemat la moștenire, să cunoască termenul și să se prezinte la notar cu o declarație autentică în interiorul lui.

Curtea Europeană a constatat deja, în privința Republicii Moldova, carențe structurale în protecția adulților cu dizabilități intelectuale. Lipsa sprijinului la luarea deciziilor și imposibilitatea persoanei vulnerabile de a-și apăra singură interesele au fost calificate drept piedici disproporționate, care ating însăși esența dreptului de acces la justiție (*E.T. v. Republica Moldova*, nr. 25373/16, 12 noiembrie 2024, § 48), iar cadrul legal lipsit de garanția unui control independent, apt să prevină abuzurile față de persoanele cu dizabilități intelectuale, a condus la condamnarea statului (*V.I. v. Republica Moldova*, nr. 38963/18, 26 martie 2024). Legea nr. 251/2025 adâncește aceste carențe, deoarece ea atașează pasivității persoanei vulnerabile efectul cel mai grav cu putință, pierderea moștenirii, fără a construi niciun mecanism de sprijin.

În schimb, legiuitorul Legii nr. 251/2025 a preferat să îmbunătățească situația moștenitorilor „adulți activi”, să „simplifice” procedurile, introducând formalități care, în fond, asigură că mai puțini moștenitori vor fi incluși în certificatul de moștenitor. Astfel, situația adulților activi se îmbunătățește, deoarece nu mai trebuie să trateze cu adulții inactivi sau cu moștenitorii vulnerabili. O asemenea sacrificare a protecției celor care au nevoie de o protecție sporită din partea statului și a ordinii juridice este intolerabilă și incompatibilă cu valorile pe care Constituția le impune legiuitorului.

Este o sacrificare a moștenitorilor vulnerabili în profitul moștenitorilor apți și activi.

Într-adevăr, pe planul dreptului material, Legea nr. 251/2025 tratează în mod egal toți moștenitorii dintr-o clasă legală. Egalitatea, însă, lipsește pe planul dreptului procedural instituit de Legea nr. 251/2025, deoarece nu ține cont de dificultățile practice ale moștenitorilor vulnerabili de a-și exercita drepturile: (i) în timp util și (ii) liberi de influența necuvenită din partea moștenitorilor cu care intră în concurs la o moștenire.

Această configurare corespunde întocmai tiparului discriminării indirecte reținut de Curte, și anume că o normă formulată neutru, ale cărei efecte sunt resimțite diferit de persoane cu caracteristici diferite, dezavantajează în fapt persoanele cu dizabilități (HCC nr. 15 din 9 iulie 2024, § 84, 87-88, cu trimitere la *Biao v. Danemarca* [MC], 24 mai 2016, § 103). Curtea a mai reținut că părțile contractante la Convenție sunt obligate să întreprindă măsuri privind protecția grupurilor deosebit de vulnerabile din societate, cum este cazul persoanelor cu dizabilități mintale (HCC nr. 15 din 9 iulie 2024, § 89, cu trimitere la *Alajos Kiss v. Ungaria*, 20 mai 2010, § 42).

Această stare legislativă nouă nu respectă standardele impuse de art. 51 alin. (1) al Constituției: „Persoanele cu dizabilități beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială.”

În Hotărârea nr. 30 din 23 septembrie 2021, Curtea Constituțională a reținut:

„63. Curtea menționează că Republica Moldova s-a angajat, odată cu ratificarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități, să combată discriminarea pe criteriu de dizabilitate și să elimine inegalitățile bazate pe aceasta. Între altele, Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități le impune statelor părți contractante să favorizeze integrarea persoanelor cu dizabilități în viața profesională prin adoptarea unor măsuri corespunzătoare, să contribuie la deplina lor participare la viața economică, culturală și socială, precum și la dezvoltarea personală a acestora (a se vedea § 24 supra).

64. Articolul 51 din Constituție prevede că persoanele cu dizabilități beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul este obligat să le asigure persoanelor cu dizabilități condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială. Curtea subliniază că acest articol îi impune statului să întreprindă măsuri în vederea ameliorării situației persoanelor cu dizabilități care ar putea, din cauza unor factori obiectivi sau subiectivi, să sufere excluziunea din mediul societal obișnuit.”

În continuare, în Hotărârea nr. 15 din 9 iulie 2024, Curtea Constituțională a stabilit:

„91. Articolul 51 din Constituție stabilește că persoanele cu dizabilități se bucură de o protecție specială din partea întregii societăți. Curtea precizează că acest articol îi impune statului să întreprindă măsuri în vederea ameliorării situației persoanelor cu dizabilități care ar putea, din cauza unor factori obiectivi sau subiectivi, să sufere excluziunea din mediul societal obișnuit (a se vedea HCC nr. 30 din 23 septembrie 2021, § 64).

92. Referitor la principiul egalității, Curtea menționează că respectarea acestuia implică acordarea acelorași avantaje tuturor persoanelor aflate în situații similare, cu excepția cazului în care se demonstrează că tratamentul diferențiat este justificat în mod obiectiv și rezonabil. Această condiție demonstrează că principiul egalității nu are în vedere interzicerea oricărui tratament diferențiat, ci doar a tratamentelor diferențiate nejustificate (HCC nr. 19 din 24 septembrie 2019, § 31; HCC nr. 24 din 8 octombrie 2020, § 33; HCC nr. 2 din 12 ianuarie 2021, § 40).”

4.3. Noul termen obiectiv de 12 luni

Reglementarea termenului de 12 luni pentru acceptare nu ține cont dacă succesibilul a cunoscut (criteriul subiectiv) despre deces și despre chemarea sa la moștenire sau dacă el trebuia să cunoască (criteriul obiectiv).

Excepție sunt:

- a) legatarii (care nu sunt moștenitori) conform art. 2391 alin. (3) lit. c), pentru care termenul de acceptare a legatului curge de la data când au aflat sau trebuiau să cunoască despre dispoziția testamentară prin care s-a instituit legatul;
- b) moștenitorii care află despre legătura de rudenie cu defunctul abia după decesul acestuia, conform art. 2391 alin. (3) lit. d), pentru care termenul de acceptare a moștenirii curge de la data la care moștenitorul a cunoscut sau trebuia să cunoască legătura de rudenie pe care se întemeiază vocația sa succesorală.

Totodată, legea nu mai prevede niciun mecanism cu efect juridic prin care notarul ar provoca moștenitorul să exercite opțiunea succesorală. Mecanismul interpelării notariale cu efect pozitiv (cu efect că tăcerea valorează acceptare a moștenirii), prevăzut de art. 2391 alin. (2) în redacția din perioada 1.03.2019 - 31.03.2026, a fost exclus prin Legea nr. 251/2025.

Astfel, pentru moștenitorii care nu mențin un contact strâns cu defunctul (sunt plecați în altă localitate, peste hotarele țării), termenul de 12 luni de acceptare a moștenirii curge împotriva lor chiar dacă ei nu au cunoștință și nici nu sunt luate măsuri pentru a le aduce la cunoștință survenirea decesului și chemarea lor la moștenire. Când, prin însăși construcția normei, pretențiile unei categorii determinate de titulari sunt practic întotdeauna tardive, termenul încalcă prin construcție dreptul de acces, fără a mai fi nevoie de proba unor cazuri individuale (*Jann-Zwicker și Jann v. Elveția*, nr. 4976/20, 13 februarie 2024, § 78-83).

Amploarea riscului era cunoscută legiuitorului din propriile așize. Potrivit practicii notariale, invocată în termeni identici în avizul Guvernului și în avizul Camerei Notariale nr. 386/2025, sub regimul de până la 1 martie 2019 aproximativ 40% dintre cazuri implicau omiterea termenului de opțiune succesorală. Guvernul a avertizat expres că, sub sistemul propus, moștenitorii plecați în străinătate „ar putea ajunge în situația de a fi dezmoșteniți din cauza imposibilității respectării termenului”, iar copiii din căsătoriile precedente „deseori află târziu despre decesul părintelui”. Legea nr. 251/2025 reintroduce, așadar, în cunoștință de cauză, un mecanism despre care legiuitorul știa că decade din drepturi o proporție masivă a succesibililor, fără a răspunde acestor avertismente.

Este adevărat că art. 2547 alin. (2) Cod civil („Notarul ia toate măsurile pentru a informa moștenitorii cunoscuți și legatarii despre inițierea procedurii succesorale.”) a fost păstrat de Legea nr. 251/2025. Această obligație privește însă doar „moștenitorii cunoscuți”, iar notarul îi identifică pe baza actelor de stare civilă înregistrate sau transcrise în registrele Republicii Moldova. Rudele defunctului ale căror acte de stare civilă au fost întocmite în străinătate și nu au fost transcrise în registrele naționale (de exemplu, descendenții născuți în străinătate în familiile moldovenilor stabiliți acolo) nu pot fi identificate de notar și rămân, prin construcția sistemului, în afara oricărei informări. În plus, Legea nr. 251/2025 nu atașează notificării niciun efect juridic. Ea nu instituie un termen de așteptare de către notar a unui răspuns din partea moștenitorilor informați și nu leagă curgerea termenului de acceptare de primirea notificării.

Noua reglementare prezumă, aşadar, din simpla tăcere a succesibilului, renunţarea la un drept garantat de art. 46 alin. (6) din Constituţie. Or, o persoană nu poate fi considerată că a renunţat la un drept dacă nu a cunoscut existenţa dreptului sau a procedurii care îl priveşte (*Schmidt v. Letonia*, nr. 22493/05, 27 aprilie 2017, § 96). Presupunţia de renunţare operează aici fără nicio condiţie de cunoaştere şi fără nicio garanţie care i-ar permite succesibilului să o răstoarne după împlinirea termenului.

Mai mult, odată ce Legea nr. 251/2025 prevede două forme de acceptare a moştenirii, nici nu este necesar ca moştenitorul informat de notar să depună o declaraţie de acceptare a moştenirii la notarul respectiv. Este suficient ca moştenitorul informat să săvârşească orice act de intrare în posesie a oricărui bun lăsat de defunct, chiar şi păstrarea unui tablou, a unei cărţi care, conform afirmaţiilor aceluia moştenitor, ar fi aparţinut defunctului.

Configurarea termenului corespunde tiparului pe care Curtea l-a sancţionat recent. Termenul este rigid, întrucât legiuitorul nu a oferit o reglementare flexibilă în funcţie de circumstanţele particulare ale moştenitorilor, deşi pot exista situaţii în care depăşirea termenului nu le este imputabilă (a se compara cu HCC nr. 13 din 30 aprilie 2024, § 93-94, unde tocmai aceste caracteristici au condus la constatarea disproporţionalităţii). Decăderea operează automat, fără nicio apreciere individuală, iar mecanismele care operează de o manieră automată, fără să țină cont de circumstanţele persoanei, fac dreptul iluzoriu (HCC nr. 12 din 23 aprilie 2024, § 51; HCC nr. 20 din 26 septembrie 2024, § 114).

Este adevărat că art. 2391 alin. (4) şi (5) în redacţia Legii nr. 251/2025 permite prelungirea termenului sau stabilirea unui nou termen de către notar, pentru motive întemeiate şi dacă ceilalţi moştenitori nu obiectează, iar în lipsa acestor condiţii, de către instanţa de judecată. Alin. (6) limitează însă drepturile celui repus în termen la partea „din masa succesorală rămasă” sau la echivalentul ei în bani. O asemenea reglementare suferă de următoarele vicii reale: (i) repunerea notarială depinde de lipsa obiecţiilor comoştenitorilor, adică tocmai ale persoanelor aflate în conflict de interese cu cel care a omis termenul; (ii) legea nu dă niciun criteriu pentru „motive întemeiate”, lăsând moştenitorul la discreţia practicii judiciare restrictive documentate la pct. 4.4; (iii) efectul repunerii se limitează la masa rămasă, care poate fi între timp epuizată prin actele moştenitorilor acceptanţi.

Curtea Europeană sancţionează constant interdicţiile şi mecanismele generale care nu permit efectuarea testului proporţionalităţii în cazuri individuale (a se vedea HCC nr. 11 din 20 iulie 2023, § 50, cu trimitere la *Chocholáč v. Slovacia*, 7 iulie 2022, § 76). Limitările aduse dreptului de acces, inclusiv termenele, nu pot afecta însăşi esenţa dreptului (HCC nr. 23 din 5 august 2021, § 56).

4.4. Certificatul de moștenitor devine incomplet și nesigur fapt care subminează securitatea juridică a circuitului civil

Într-adevăr, în jurisprudența națională bazată pe legislația dinainte de 1 martie 2019 există numeroase cauze în care moștenitorii au invocat faptul că ei au continuat să locuiască în imobilul lăsat de defunct. O asemenea posesie este publică și suficient de importantă. Reglementarea introdusă de Legea nr. 251/2025, însă, nu face distincție privitor la importanța bunului defunctului în posesia căruia a intrat pretinsul moștenitor. În concluzie, orice moștenire va avea două tipuri de moștenitori:

- a) moștenitori care și-au declarat drepturile în termen notarului și au fost incluși de notar în certificatul de moștenitor eliberat la finele procedurii (numiți convențional „moștenitorii consemnați”);
- b) moștenitori care nu sunt, în final, incluși în certificatul de moștenitor, dar care sunt declarați de lege ca moștenitori acceptanți prin simpla posesie a unui bun succesoral, fără însă vreo manifestare de voință exteriorizată față de notar sau o altă autoritate competentă (numiți convențional „moștenitorii neconsemnați”)

Mai mult, lipsește un mecanism prin care moștenitorii consemnați ar obține includerea în certificatul de moștenitor a moștenitorilor neconsemnați. Notarul, de asemenea, nu are dreptul să includă moștenitorii neconsemnați în certificatul de moștenitor fără vreo manifestare de voință din partea lor către notar, deoarece noul art. 2390 alin. (1) prevede că „Nimeni nu poate fi obligat să accepte o moștenire ce i se cuvine.”, iar moștenitorul neconsemnat are libertatea de a susține că a intrat în posesia unui bun succesoral sau de a nega că a intrat în posesia lui.

Scade încrederea în certificatul de moștenitor și corectitudinea lui. Art. 2557 Cod civil a transpus textul art. 69 din Regulamentul (UE) nr. 650/2012, care instituie prezumția de exactitate a certificatului de moștenitor și, pe această bază, constituie fundamentul bunei-credințe a terților care cumpără bunuri de la moștenitori consemnați în certificat sau debitorii care sting datoriile succesoriale către acești moștenitori consemnați. Efectul practic al Legii nr. 251/2025 este că certificatele de moștenitor nu mai reflectă deloc situația completă a moștenirii și toți moștenitorii. Ele reflectă doar moștenitorii consemnați, nu și moștenitorii neconsemnați. În fond, securitatea juridică pe care o reclamă art. 2557 nu are o bază procedurală. Cu alte cuvinte, procedura succesorală și rezultatul ei (certificatul de moștenitori) sunt concepute într-un mod în care nu ating scopurile de securitate juridică enunțate de art. 2557 și impuse de dreptul în vigoare al Uniunii Europene. Curtea a folosit reglementările Uniunii Europene ca standard de referință la evaluarea coerenței soluțiilor legislative interne (HCC nr. 19 din 13 iulie 2021, în materia Regulamentului (UE) 2015/848), iar certitudinea juridică reprezintă un principiu fundamental, inerent tuturor articolelor din Constituție, inclusiv dreptului de proprietate (HCC nr. 10 din 4 aprilie 2024, § 30).

Revenirea la sistemul anterior în vigoare până la 1 martie 2019 (de sorginte sovietică) va impune numeroși succesibili să recurgă la instanțele de judecată fie cu cereri de constatare a faptului acceptării prin intrare în posesie (instanțele naționale încă sunt încărcate cu acest fel de cereri pentru moștenirile deschise înainte de 1 martie 2019), fie prin acțiuni de repunere în termenul de acceptare a moștenirii. Se va reveni la practica contradictorie a instanțelor, care pune sub

întrebare validitatea drepturilor moștenitorilor consemnați. Statul are însă obligația de a-și organiza sistemul juridic astfel încât să evite pronunțarea unor hotărâri divergente (*Beian v. România* (nr. 1), nr. 30658/05, 6 decembrie 2007, § 37-40). Legea nr. 251/2025 programează divergența prin chiar construcția normei, deoarece lasă existența calității de moștenitor să depindă de probațiunea ulterioară a unor fapte de posesie necunoscute notarului. În cadrul dezbaterilor asupra proiectului Legii nr. 251/2025 au fost prezentate doar câteva cauze decise de CSJ sub imperiul sistemului anterior în vigoare până la 1 martie 2019:

- 2015 CSJ – copiii (adulți) ai defunctului cer repunerea în termen de acceptare a moștenirii (unul din copii locuia peste hotare) – toate instanțele resping repunerea – copiii efectiv excluși de la moștenire – poziția copiilor: „după decesul tatălui pârâta UA, ocolind drepturile lui SR și SN la succesiune, a depus la notar o cerere de deschidere a succesiunii legale și, ducând în eroare notarul, că alți succesori cum sunt SRG și SNG nu înaintează cereri de deschidere a succesiunii.” https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=19825
- 2015 CSJ – moștenitoarea (în posesia imobilului) a omis termenul de 6 luni – „Din motiv că este pensionară și bolnavă, precum și din lipsa surselor financiare, nu a avut posibilitatea să perfecteze actele cu privire la moștenire în termenul de 6 luni prevăzut de lege, iar când s-a adresat la notar pentru a i se elibera certificatul de moștenitor, i s-a refuzat din motiv că a omis termenul de adresare.” – instanțele resping repunerea. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=23440
- 2015 CSJ – moștenitorul testamentar era condamnat și a omis termenul – succesiunea vacantă trece la stat (FISC) – discuție despre cine a plătit facturile la electricitate – instanțele refuză repunerea în termen. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=23291
- 2015 CSJ – copil (adult) exclus de la moștenirea mamei prin omiterea termenului – instanțele resping că locuirea în imobil este acceptare prin intrare în posesie – „După decesul mamei, în familie s-a decis de a nu merge la notar pentru a primi moștenirea, deoarece toți intraseră efectiv în posesia averii succesoriale, adică au acceptat de fapt moștenirea, însă, la 24.04.1998, tatăl GV s-a adresat la notar cu cerere de acceptare a succesiunii după decesul soției, GE, declarând notarului că moștenitor este doar el și IG.” https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=22126
- 2015 CSJ – copil (adult) exclus de la moștenirea mamei prin omiterea termenului – instanțele resping că locuirea în imobil este acceptare prin intrare în posesie – „Susține că a locuit împreună cu mama în casa părintească și a îngrijit de ea în timpul vieții, deoarece era invalid de gradul II, ulterior după deces a suportat toate cheltuielile pentru serviciile funerare. După decesul ei a rămas să locuiască în casa părintească, acceptând de fapt și intrând în posesiunea averii succesoriale. În termenul stabilit de legislație nu s-a adresat cu cererea la notar privind acceptarea succesiunii rămase după decesul mamei, însă a acceptat succesiunea prin intrarea de fapt în posesie, achitând toate impozitele și prelucrând pământul, folosindu-se de imobilul rămas.” https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=21782
- 2014 CSJ – acceptare moștenire prin intrare în posesie – anulare parțială contract de vânzare: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=13405
- 2014 CSJ – deces în 2002 – moștenitor depune acțiune în 2008 – instanțele admit acceptarea prin intrare în posesie – anulează contractul de donație întocmit de moștenitorul cu certificat în 2004. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=6688

- 2013 CSJ – acceptare moștenire prin intrare în posesie – mama a exclus copiii (adulți) de la proprietatea casei, obținând acte administrative – contract subsecvent de donație anulat: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=2533
- 2013 CSJ – „Instanța de recurs conchide că recurentul s-a adresat la notar pentru acceptarea succesiunii tocmai la 18 septembrie 2008, în timp ce LI a decedat la 28 decembrie 1998, iar AB – la 08 decembrie 2004. Prin prisma prevederilor menționate, instanța de recurs reține ca justă concluzia instanței de apel și a primei instanțe că reclamantul nu a respectat termenul de acceptare a succesiunii.” https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=5841
- 2013 CSJ – moldoveni (copil minor) ce locuiesc peste hotare – instanțele repun în termenul de acceptare – anulează certificatul de moștenitor. „Prin urmare, prima instanță cât și instanța de apel fondat au recunoscut vârsta minoră a reclamantului și faptul aflării după hotarele Republicii Moldova drept circumstanțe care motivează omiterea termenului de acceptare a succesiunii și corect a ajuns la concluzia referitor la necesitatea prelungirii acestuia.” [dacă moștenitorii cu certificat între timp vindeau imobilul, evident că instanțele ar fi anulat contractul de vânzare, ceea ce ar fi fost o pierdere pentru cumpărător] https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=1857
- 2013 CSJ – moștenitori au testament autenticat – omit să depună declarație de acceptare în termen – moștenitorul legal primește certificat de moștenitor – instanțele exclud de la moștenire moștenitorii testamentari chiar dacă aceștia invocă acceptarea prin intrare în posesie. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=126

Legea nr. 251/2025 reia acest sistem ce duce la nedreptățile și chinurile inerente procedurilor judiciare care rezultă din această selecție de cauze. Selecția demonstrează, cu material judiciar verificabil, că sistemul la care revine legiuitorul a produs excluderi efective de la moștenire și anularea actelor încheiate de terți de bună-credință. Drepturile garantate de Constituție trebuie să fie practice și efective, nu teoretice și iluzorii (HCC nr. 5 din 3 martie 2022, § 60), iar experiența judiciară de până la 1 martie 2019 arată că, în acest sistem, ele nu sunt.

Mai mult, Legea nr. 251/2025 nici măcar nu reface fidel sistemul de până la 1 martie 2019, ci creează un regim hibrid, fără precedent în practica națională. Bunăoară, termenul de acceptare diferă (12 luni în loc de 6), efectul expirării lui nu mai este enunțat expres (pct. 4.1.2 *supra*), termenul de renunțare lipsește cu desăvârșire, iar certificatului de moștenitor i se atașează efecte noi asupra indiviziunii (secțiunea 6 *infra*). Practica judiciară veche, oricât de restrictivă, nu va putea fi deci transpusă direct, iar practica nouă va porni de la zero, cu toate divergențele inerente. Riscul de hotărâri divergente pe care statul este obligat să îl prevină (*Beian*, precitată) este, astfel, mai mare decât în oricare dintre sistemele anterioare.

Datele statistice anexate avizului Camerei Notariale nr. 386/2025 confirmă aceeași concluzie dinspre practica judiciară, și anume că numărul cererilor legate de moșteniri parvenite în instanțe s-a prăbușit după 1 martie 2019 (la Chișinău, de la 139 de cereri în anul 2019 la 0-2 cereri pe an în perioada 2020-2024), iar rata procedurilor succesoriale închise a crescut de la 79,45% în 2019 la 99,1% în 2023. Guvernul a reținut, la rândul lui, că sub sistemul în vigoare între 1 martie 2019 și 1 aprilie 2026 85% dintre certificatele de moștenitor se eliberează în cel mult 3 luni, pe când sub sistemul propus certificatul „nu va putea fi eliberat înainte de 12 luni de la deces”. Sistemul pe care Legea nr. 251/2025 îl desființează eliminase, deci, tocmai litigiile și blocajele pe care

revenirea le reprogreamază, iar legiuitorul a fost avertizat despre aceasta de propriul Guvern și de corpul profesional chemat să aplice legea.

În Hotărârea nr. 23 din 15 octombrie 2024 privind excepția de neconstituționalitate a unui text din articolul 108 din Codul familiei, Curtea Constituțională deja a atras atenția Parlamentului că lipsa unor mecanisme adecvate suprasolicită agenda instanțelor judecătorești și impune justițiabililor timp și cheltuieli suplimentare (§ 62), astfel încât legiuitorul trebuie să adopte reglementări care descarcă instanțele, iar nu să le încarce.

4.5. Procedura instituită de Legea nr. 251/2025 îngreunează disproporționat realizarea creanțelor creditorilor masei succesoriale și a creditorilor personali ai moștenitorului

a) creditorii masei succesoriale: neinclusiunea moștenitorilor neconsemnați

Creditorul va trebui să introducă o acțiune de retragere a certificatului de moștenitor și de eliberare a unui certificat nou, deoarece certificatul este inexact.

Creditorul va avea sarcina să demonstreze faptul că moștenitorul a intrat în posesia unui bun succesoral. Această sarcină este disproporționat de dificilă dacă bunul în cauză nu este un imobil în care ar locui moștenitorul neconsemnat.

b) creditorii personali ai moștenitorului

Este discutabil cum aceștia vor putea accepta moștenirea prin acțiunea oblică. Astfel, Legea nr. 251/2025 zădărnicește valorificarea creanțelor creditorilor aflați în fața unui moștenitor pasiv sau de rea-credință. Pentru moștenirile deschise în perioada 1 martie 2019 - 31 decembrie 2025, art. 50 alin. (5) teza a treia din LPA C. civ. prevede expres că efectul decăderii operează și față de creditorii moștenitorului care nu au exercitat drepturile acestuia pe calea acțiunii oblice (a se vedea pct. 5 *infra*).

Aceste riscuri au fost semnalate Parlamentului în procesul legislativ. Bunăoară, Guvernul și Camera Notarială au avertizat, în avizele lor, că termenul lung de opțiune întârzie sau face imposibilă stabilirea cercului de moștenitori, poate duce la împlinirea termenului de prescripție în defavoarea creditorilor și reduce șansele de recuperare atunci când masa succesorală se degradează sau se consumă în interiorul termenului. Niciun răspuns nu a fost dat acestor obiecții.

În Hotărârea nr. 19 din 13 iulie 2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 252 din 16 decembrie 2020 privind modificarea Legii insolvenței nr. 149/2012, Curtea Constituțională a subliniat că protecția creditorilor este o formă de protecție a dreptului de proprietate garantată de art. 46 din Constituție: „Eficiența procedurii de insolvență este importantă pentru respectarea dreptului constituțional la proprietate al creditorilor (articolul 46)... și pentru respectarea dreptului creditorilor la un proces echitabil (articolul 20)” (§ 74). În același sens, în DCC nr. 145 din 2 octombrie 2025, § 24, Curtea a reținut că normele care au ca scop protecția creanțelor creditorilor din contul patrimoniului debitorului țin de protecția dreptului de proprietate al creditorilor. Într-adevăr, care este valoarea unei creanțe (de exemplu, dreptul la întreținere a unui minor, dreptul la despăgubire a victimei unei infracțiuni) dacă titularul ei nu

are mecanisme eficiente de a o valorifica atunci când debitorul decedează? Curtea Europeană impune statului, în același sens, un cadru legislativ minim, inclusiv un for adecvat, care să le permită creditorilor valorificarea efectivă a creanțelor față de debitorii lor; în lipsa lui, statul își încalcă obligația de a proteja preeminența dreptului și de a preveni arbitrarul (*Kotov v. Rusia* [MC], nr. 54522/00, 3 aprilie 2012, § 113, 117).

4.6. Concluzie

Prin abrogarea principiului dobândirii de drept a moștenirii și configurarea actuală a art. 2390 și 2391 din Codul civil (art. I, pct. 15 din Legea nr. 251/2025), legiuitorul:

- a) a instituit un termen de decădere rigid, care curge independent de cunoașterea deschiderii moștenirii, fără mecanism de informare efectivă și cu vicii semnificative în ce ține de posibilitatea repunerii în termen, contrar art. 20 și art. 46 alin. (6) coroborate cu art. 54 din Constituție;
- b) a creat, pe planul dreptului procedural, o discriminare indirectă a moștenitorilor vulnerabili, contrară art. 16 și art. 51 din Constituție și angajamentelor asumate prin Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, fără a construi un mecanism de protecție cu garanții efective împotriva abuzului;
- c) a subminat funcția de securitate juridică a certificatului de moștenitor și a îngreunat disproporționat realizarea creanțelor creditorilor, contrar art. 20 și 46 din Constituție;
- d) a lăsat neenunțate efectul expirării termenului de acceptare și termenul renunțării la moștenire, făcând echivocă însăși chestiunea centrală a noului sistem (pct. 4.1.2 *supra*), contrar exigenței calității legii impuse de art. 23 alin. (2) din Constituție.

5. Stingerea drepturilor succesoriale dobândite în perioada 1 martie 2019 - 31 decembrie 2025 (efect expropriatoriu)

5.1. Efectul noii reglementări

Prin art. II din Legea nr. 251/2025, Legea nr. 1125/2002 pentru punerea în aplicare a Codului civil (LPA C. civ.) a fost completată cu capitolul III, care cuprinde art. 48-50. Dispozițiile relevante sunt:

Art. 48. – (1) Modificările la cartea a patra din Codul civil operate prin Legea nr. 251/2025 pentru modificarea unor acte normative se aplică moștenirii persoanelor care au decedat la data de 1 ianuarie 2026 sau după data respectivă. [...]

Art. 50. – [...] (2) Față de modul de exercitare și termenul opțiunii succesoriale se aplică legea în vigoare la data deschiderii moștenirii.

(3) Prin derogare de la alin. (2), în cazul moștenirii persoanelor care au decedat în perioada 1 martie 2019–31 decembrie 2025, în lipsa opțiunii succesoriale menționate la alin. (1), pentru a constata voința moștenitorului, notarul care desfășoară procedura succesorală aplică dispozițiile alin. (4) dacă, în urma investigației desfășurate de notar:

- a) nu a fost posibilă stabilirea identității persoanelor despre a căror existență au declarat moștenitorii sau alte persoane în declarațiile și cererile depuse; sau
- b) nu a fost posibilă stabilirea domiciliului ori a reședinței moștenitorilor identificați sau menționați în declarațiile sau cererile depuse de moștenitori sau de alte persoane, nici contactarea acestora în alt mod.

(4) În situația prevăzută la alin. (3), notarul, în termen rezonabil, întocmește și publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și pe pagina web oficială a Camerei Notariale o

somație, în care indică numele, data nașterii, data decesului și, după caz, numărul de identificare de stat al persoanei care a lăsat moștenirea, mențiunea că moștenitorii au la dispoziție termenul de 1 an de la data publicării somației pentru a-și declara opțiunea succesorală, avertizarea moștenitorilor menționați la alin. (3) despre efectul somării descris la alin. (5), precum și alte date pertinente.

(5) Dacă, la expirarea termenului de 1 an din ziua publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova a somației prevăzute la alin. (4), moștenitorul menționat la alin. (3) nu depune la notarul care desfășoară procedura succesorală declarația autentică de acceptare a moștenirii, acesta se consideră decăzut din dreptul la moștenire. Acest efect este valabil și pentru cazul în care moștenitorul respectiv a decedat, iar moștenitorii acestuia nu au declarat drepturile lor, fie în ordinea moștenirii succesive, fie în urma transmisiei successorale. Acest efect este valabil și față de creditorii moștenitorului care nu au exercitat drepturile acestuia, pe calea acțiunii oblice.

(6) Dispozițiile alin. (5) nu se aplică procedurilor successorale în care moștenitorul a fost notificat, până la data de 31 decembrie 2025, de către notarul care desfășoară procedura succesorală despre faptul deschiderii moștenirii și despre faptul chemării lui la moștenire:

- a) la adresa de domiciliu sau de reședință înregistrată în Registrul de stat al populației, chiar dacă notificarea nu a fost recepționată;
- b) la o altă adresă, dacă notificarea a fost recepționată.

(7) Dispozițiile alin. (5) nu afectează drepturile moștenitorilor care, neavând posibilitatea de a proba în fața notarului, constată pe cale judiciară faptele necesare pentru a dobândi calitatea de moștenitor, indiferent de obiectul acțiunii înaintate.

Sub imperiul legii aplicabile moștenirilor deschise în perioada 1 martie 2019 - 31 decembrie 2025, moștenirea se dobândește de drept, la momentul deschiderii ei, sub rezerva dreptului de a renunța (art. 2389 alin. (1) din Codul civil în redacția de atunci). Moștenitorul care nu a renunțat în termenul legal este, așadar, titular actual al drepturilor successorale. Este proprietar al bunurilor din masa succesorală, chiar dacă nu a obținut certificat de moștenitor și nu și-a înregistrat drepturile.

Art. 50 alin. (5) din LPA C. civ. stinge aceste drepturi deja dobândite prin regula că moștenitorul care, în termen de un an de la publicarea unei somații în Monitorul Oficial, nu depune declarație autentică de acceptare „se consideră decăzut din dreptul la moștenire”. Decăderea se extinde asupra moștenitorilor moștenitorului și asupra creditorilor acestuia.

5.2. Dispozițiile constituționale și convenționale pertinente

Dispozițiile relevante ale Constituției Republicii Moldova sunt următoarele:

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

- (2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.

Articolul 46

Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

- (1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului sînt garantate.
- (2) Nimeni nu poate fi expropriat decît pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire.

[...]

(6) Dreptul la moștenire a proprietății private este garantat.

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

[...]

Dispozițiile relevante ale art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană sunt reproduse la pct. 2.2 *supra*.

5.3. Argumentarea neconstituționalității

(a) Moștenitorii vizați sunt titulari ai unor bunuri actuale, protejate de art. 46 din Constituție

Pentru moștenirile deschise în perioada 1 martie 2019 - 31 decembrie 2025, transmisiunea s-a produs de drept la data deschiderii moștenirii. Dreptul moștenitorului nu este o simplă speranță de a dobândi, ci un drept deja dobândit, un bun actual în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 (a se vedea HCC nr. 13 din 30 aprilie 2024, § 50: garanția acoperă bunurile existente, iar în anumite condiții chiar speranța legitimă de a obține o valoare patrimonială, cu trimitere la *Bélané Nagy v. Ungaria* [MC], 13 decembrie 2016, § 72, 74). Curtea a reținut incidența art. 46 în privința titularilor care și-au realizat dreptul sub legea veche, inclusiv a succesorilor acestora (HCC nr. 13 din 30 aprilie 2024, § 55). În același sens, în jurisprudența europeană drepturile patrimoniale se nasc la data faptului generator și constituie un „bun”, cu speranța legitimă că le va fi aplicat dreptul în vigoare la data nașterii lor (*Pressos Compania Naviera S.A. și alții v. Belgia*, nr. 17849/91, 20 noiembrie 1995, § 31), iar interesul patrimonial al persoanei care a dobândit succesiunea și și-a înregistrat drepturile este un „bun” (*Molla Sali v. Grecia* [MC], § 128-132).

(b) Norma retroactivează în sensul jurisprudenței Curții

Potrivit Curții, „o lege retroactivează atunci când afectează sau când modifică situații trecute, stabilite definitiv, sau acte care și-au epuizat toate efectele în trecut”, pe când legea nu retroactivează dacă produce efecte doar pentru situațiile în curs de desfășurare (HCC nr. 29 din 21 septembrie 2021, § 37). Dobândirea de drept a moștenirii este o situație juridică consumată, deoarece devoluțiunea s-a produs la data decesului, sub legea în vigoare atunci, iar art. 50 alin. (2) din LPA C. civ. confirmă el însuși regula *tempus regit actum* pentru opțiunea succesorală. Alin. (3)-(5) derogă de la această regulă și desființează, pentru viitor, efectele unei dobândiri deja produse. Certitudinea juridică este un principiu fundamental, inerent tuturor articolelor din Constituție, inclusiv dreptului de proprietate (HCC nr. 10 din 4 aprilie 2024, § 30), iar înrăutățirea unei situații juridice care ar fi trebuit să devină irevocabilă este incompatibilă cu principiul securității raporturilor juridice (HCC nr. 10 din 4 aprilie 2024, § 41, cu trimitere la *Dacia S.R.L. v. Republica Moldova*, 18 martie 2008, § 76-77).

(c) Stingerea dreptului echivalează cu o privare de proprietate fără despăgubire

Efectul art. 50 alin. (5) este trecerea cotei moștenitorului decăzut la alți moștenitori sau, în lipsa lor, la stat, fără nicio despăgubire. Standardul aplicabil este cel din HCC nr. 13 din 30 aprilie 2024, pronunțată într-o situație structural identică (o lege nouă care stinge drepturi patrimoniale dobândite sub legislația anterioară, condiționat de neîndeplinirea unei formalități într-un termen de un an):

„76. Curtea reiterează că ingerințele în exercițiul dreptului de proprietate trebuie să asigure un echilibru corect între interesul general al comunității și protecția drepturilor fundamentale ale persoanei. Prin urmare, trebuie să existe o relație rezonabilă de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit. Echilibrul necesar nu va fi asigurat dacă persoanele trebuie să suporte o sarcină individuală excesivă.”

„78. Mai mult, atunci când sunt în discuție măsuri de reglementare a folosinței bunurilor, lipsa despăgubirilor este un factor care trebuie luat în considerare pentru a stabili dacă a fost menținut un echilibru corect, dar nu este suficient în sine pentru a constitui o încălcare a dreptului de proprietate. Astfel, cu ocazia examinării unei cauze în care destinația unui teren a fost ulterior pusă sub „protecție absolută” și, prin urmare, orice construcție pe acest teren era interzisă, Curtea Europeană a menționat că, oricât de important ar fi scopul legitim de a proteja patrimoniul natural sau cultural, acesta nu scutește statul de obligația de a despăgubi părțile interesate atunci când încălcarea dreptului lor de proprietate este excesivă (a se vedea *Anonymos Touristiki Etairia Xenodocheia Kritis v. Grecia*, 21 februarie 2008, § 45).”

„84. Curtea constată că lipsirea proprietarilor/posesorilor de bunurile transmise în contul cotelor-părți valorice pe baza unei decizii administrative fără a le acorda despăgubiri este disproporționată. Proprietarilor/posesorilor le-a fost impusă o sarcină excesivă și legislatorul nu a reușit să asigure un echilibru corect între interesul public, pe de o parte, și interesele acestora, pe de altă parte.”

„85. Așadar, Curtea conchide că prevederile contestate implică o privare de proprietate a titularului fără acordarea de despăgubiri, iar o astfel de privare reprezintă o expropriere de bunuri fără o dreaptă și prealabilă despăgubire, adică este contrară articolului 46 alin. (2) din Constituție.”

Toate elementele acestui raționament se regăsesc la art. 50 alin. (5) din LPA C. civ., întrucât buna-credință a moștenitorilor nu este pusă în discuție, valabilitatea dobândirii lor sub legea veche nu este contestată (a se compara cu HCC nr. 13 din 30 aprilie 2024, § 82), iar stingerea dreptului nu este însoțită de nicio despăgubire.

Standardul european conduce la aceeași concluzie. Stingerea prin lege, cu efect retroactiv, a unor drepturi patrimoniale deja născute constituie o privare de proprietate (*Pressos*, § 34). Iar într-o situație structural identică celei create de art. 50 alin. (3)-(5), Curtea Europeană a constatat încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1, statuând că impunerea retrospectivă a unei condiții noi, raportate la un deces deja survenit, pe care titularii nu o mai puteau îndeplini decât sub sancțiunea pierderii totale a dreptului, fără nicio perioadă tranzitorie, este greu de conciliat cu preeminența dreptului (*Domenech Aradilla și Rodríguez González v. Spania*, nr. 32667/19 și 30807/20, 19 ianuarie 2023, § 107-113).

(d) Mecanismul somației și termenul de un an sunt rigide și cvasifictive

Somația se publică în Monitorul Oficial și pe pagina Camerei Notariale. Legea nu cere nicio încercare suplimentară de notificare individuală și nu ține cont de situația moștenitorilor aflați peste hotare (o parte însemnată a ipotezelor vizate de alin. (3) lit. b), care presupune tocmai imposibilitatea contactării). Prezumția că moștenitorul citește Monitorul Oficial este o ficțiune. Curtea Europeană a calificat drept inadecvată tocmai notificarea prin afișare și prin publicare în Monitorul Oficial a unui act de care depindea participarea persoanei la o procedură de distribuire patrimonială (*Zavodnik v. Slovenia*, nr. 53723/13, 21 mai 2015, § 78-81). Ipoteza somației o formează, prin definiție (alin. (3) lit. a) și b)), tocmai moștenitorii pe care notarul nu i-a putut identifica sau contacta. Or, notarul îi identifică pe moștenitori pe baza actelor de stare civilă înregistrate sau transcrise în registrele Republicii Moldova, astfel încât rudele ale căror acte de stare civilă au fost întocmite în străinătate și nu au fost transcrise rămân structural neidentificabile. Mecanismul lovește, așadar, cu precădere familiile moldovenilor stabiliți peste hotare, adică tocmai persoanele care nu au motive să acceseze periodic Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Termenul de un an care curge de la această publicare este rigid, întrucât legea nu prevede o reglementare flexibilă în funcție de circumstanțele particulare ale moștenitorilor, deși depășirea poate să nu le fie imputabilă. Aceste caracteristici au condus la constatarea disproporționalității în HCC nr. 13 din 30 aprilie 2024, § 93-94.

Mai mult, art. 50 alin. (6) lit. a) menține efectul decăderii chiar și atunci când notificarea expediată de notar la adresa din Registrul de stat al populației „nu a fost recepționată”. Legea sancționează astfel moștenitorul cu pierderea proprietății pe baza unei notificări despre care se știe că nu a ajuns la el. Un mecanism care operează de o manieră automată, fără nicio apreciere a circumstanțelor individuale, face dreptul iluzoriu (HCC nr. 12 din 23 aprilie 2024, § 51; HCC nr. 20 din 26 septembrie 2024, § 114) și nu permite testul proporționalității în cazuri individuale, pe care jurisprudența europeană îl impune (HCC nr. 11 din 20 iulie 2023, § 50, cu trimitere la *Chocholáč v. Slovacia*, § 76). Curtea Europeană a condamnat recent Republica Moldova pentru măsuri patrimoniale desfășurate integral fără știrea titularului, reținând că statul nu și-a îndeplinit obligația de a institui un for adecvat în care titularul să își apere efectiv dreptul (*Seksimp Group SRL v. Republica Moldova*, nr. 30085/13, 15 mai 2025, § 47-48, 56-59).

(e) Decăderea creditorilor moștenitorului

Art. 50 alin. (5) teza a treia extinde decăderea asupra creditorilor moștenitorului care nu au exercitat drepturile acestuia pe calea acțiunii oblice în interiorul aceluiași termen de un an de la o somație care nici măcar nu le este adresată. Creditorul nu are, de regulă, cunoștință nici despre decesul debitorului rudei debitorului său, nici despre somația publicată. Protecția creanțelor este o formă de protecție a proprietății garantată de art. 46 din Constituție (HCC nr. 19 din 13 iulie 2021, § 74), iar mecanismul analizat o suprimă fără nicio garanție compensatorie.

(f) Retroactivitatea suplimentară creată prin Legea nr. 330/2025 pentru decesele din 1 ianuarie - 31 martie 2026

Legea nr. 330/2025 a amânat intrarea în vigoare a Legii nr. 251/2025 pentru 1 aprilie 2026, dar nu a ajustat art. 48 alin. (1) din LPA C. civ., potrivit căruia noul regim se aplică moștenirii persoanelor decedate „la data de 1 ianuarie 2026 sau după data respectivă”. Pentru decesele survenite între 1 ianuarie și 31 martie 2026, moștenirea s-a deschis și s-a dobândit de drept sub legea veche, singura în vigoare la data deschiderii. De la 1 aprilie 2026, acestor moșteniri li se aplică retroactiv prezumția de renunțare și termenul de acceptare de 12 luni, din care până la trei luni s-au scurs înainte ca legea nouă să fie în vigoare. Această categorie de moșteniri nu beneficiază nici de mecanismul tranzitoriu al somației din art. 50 alin. (3)-(5), rezervat deceselor de până la 31 decembrie 2025. Este o retroactivitate în sensul propriu al formulei din HCC nr. 29 din 21 septembrie 2021, § 37, care afectează situații juridice consumate la data deschiderii moștenirii, fără nicio dispoziție tranzitorie.

(g) Scopul legitim și mijloacele mai puțin intruzive

Scopul urmărit de legiuitor, finalizarea procedurilor succesoriale vechi și clarificarea circuitului civil, poate fi acceptat ca legitim. Curtea a admis un interes public al clarificării raporturilor patrimoniale rămase din perioade de tranziție (HCC nr. 13 din 30 aprilie 2024, § 89). Mijlocul ales depășește însă ceea ce este necesar. Pentru moștenirile deja dobândite, legiuitorul avea la îndemână mijloace mai puțin intruzive și la fel de eficiente, și anume aplicarea regulii *tempus regit actum*, pe care art. 48 alin. (1) și art. 50 alin. (2) o consacră ca principiu general al aceleiași legi, mecanisme de constatare judiciară a renunțării tacite cu garanții procesuale sau un sistem de notificare individuală efectivă cu termene care curg de la comunicare. Derogarea de la propriul principiu tranzitoriu, tocmai în detrimentul moștenitorilor greu de contactat, adică al celor mai vulnerabili la pierderea termenului, nu asigură echilibrul corect cerut de art. 46 și 54 din Constituție.

La toate acestea se adaugă lipsa oricărei fundamentări. Proiectul de lege prezentat de autorii inițiativei la 10 martie 2025 prevedea, la art. II, doar completarea LPA C. civ. cu art. 46¹, potrivit căruia noile reglementări se aplică moștenirii persoanelor decedate la data intrării în vigoare a legii sau după această dată, cu protecția validității testamentelor întocmite anterior, adică o aplicare pur prospectivă, conformă regulii *tempus regit actum*. Mecanismul somației și al decăderii pentru moștenirile deschise în perioada 1 martie 2019 - 31 decembrie 2025 (art. 48-50 LPA C. civ.) nu figura în proiect și nu este menționat în nota de fundamentare. El a apărut prin amendamentul unui deputat (nr. AC 05 nr. 03-167 din 8 iulie 2025), depus cu o zi înainte de adoptarea raportului Comisiei juridice, numiri și imunități pentru a doua lectură (9 iulie 2025) și acceptat de Comisie fără nicio motivare consemnată în sinteza amendamentelor. Argumentarea

amendamentului însuși se rezumă, în privința art. II, la afirmația că redacția „îmbunătățită” înglobează „toate propunerile parvenite de la părțile interesate”, deși niciunul dintre avizele exprimate pe marginea proiectului (Guvernul, Camera Notarială, Facultatea de Drept a USM) nu a propus vreo somație sau vreo decădere pentru moștenirile deja dobândite. O derogare cu efect expropriatoriu de la principiul tranzitoriu pe care chiar proiectul îl consacra a fost, așadar, concepută și validată în interval de o zi, fără nicio justificare de fond. Tăcerea legiuitorului asupra unei asemenea derogări se confruntă cu obligația de motivare care rezultă din cultura justificării (HCC nr. 16 din 3 octombrie 2023, § 50).

(h) Garanția aparentă din art. 50 alin. (7) este echivocă și subminează scopul declarat al mecanismului

Art. 50 alin. (7) prevede că dispozițiile alin. (5) „nu afectează drepturile moștenitorilor care, neavând posibilitatea de a proba în fața notarului, constată pe cale judiciară faptele necesare pentru a dobândi calitatea de moștenitor, indiferent de obiectul acțiunii înaintate”. Textul admite două lecturi:

Dacă el permite oricărui moștenitor să obțină, oricând, constatarea judiciară a calității sale în pofida decăderii din alin. (5), atunci decăderea nu produce niciun efect definitiv, scopul declarat al mecanismului (clarificarea circuitului civil) nu este atins, iar sancțiunea operează arbitrar, deoarece ea lovește doar moștenitorii care nu introduc o acțiune în judecată.

Dacă, dimpotrivă, alin. (7) acoperă doar proba faptelor pe care notarul nu le poate constata (de exemplu, legătura de rudenie), fără a înlătura decăderea, garanția este iluzorie pentru moștenitorul somat prin Monitorul Oficial.

Niciun element al textului nu permite alegerea între cele două lecturi, ceea ce contravine exigenței calității legii (art. 23 alin. (2) din Constituție) într-o materie în care legea operează stingerea unor drepturi dobândite. În ambele lecturi, mecanismul alin. (3)-(7) nu poate atinge scopul care i-ar putea justifica existența, astfel încât lipsește chiar legătura rațională dintre mijloc și scop.

5.4. Concluzie

Art. 50 alin. (3)-(6) din LPA C. civ., introduse prin art. II din Legea nr. 251/2025, sting drepturi succesoriale dobândite sub legea veche, fără despăgubire, printr-un mecanism retroactiv, rigid și evasiv de somare, cu extindere asupra moștenitorilor subsecvenți și creditorilor. Ele contravin art. 46 alin. (1), (2) și (6), art. 23 și art. 54 din Constituție, precum și art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană. Art. 48 alin. (1) din LPA C. civ. este neconstituțional în măsura în care supune noului regim moștenirile deschise înainte de 1 aprilie 2026, data reală a intrării în vigoare a Legii nr. 251/2025.

În consecință, solicităm declararea neconstituționalității art. II din Legea nr. 251/2025 în partea completării LPA C. civ. cu art. 48 alin. (1) (în măsura indicată) și cu art. 50 alin. (3)-(6).

6. Negarea titularității exclusive asupra cotei succesoriale, administrarea masei succesoriale doar de către o parte dintre comoștenitori și partajul prematur (noile art. 2486 alin. (1), 2492 alin. (1) și 2498 alin. (1) Cod civil)

6.1. Efectul noii reglementări

6.1.1. Reglementarea anterioară

Până la 31 martie 2026, art. 2485 din Codul civil definea regimul pluralității de moștenitori prin patru reguli: masa succesorală devine proprietatea comună a comoștenitorilor din momentul deschiderii moștenirii (indiviziune) (alin. (1)); indiviziunea încetează prin partaj sau prin dobândirea de către aceeași persoană a tuturor cotelor succesoriale (alin. (2)); până la încetarea indiviziunii se aplică dispozițiile art. 2486-2497 (alin. (3)); în completare se aplică dispozițiile legale privitoare la proprietatea comună pe cote-părți, în măsura în care nu contravin cărții a patra (alin. (4)).

Pe acest fundament, art. 2486 alin. (1) prevedea: „Fiecare comoștenitor poate dispune de cota sa succesorală.” Arhitectura era clară și corespundea modelului german al comunității de moștenitori (§ 2032 și § 2033 BGB), sursa de inspirație a cărții a patra. Astfel, asupra masei succesoriale privite ca ansamblu, comoștenitorii au o proprietate comună, iar asupra cotei succesoriale fiecare comoștenitor este titular exclusiv. Titularitatea exclusivă a cotei este premisa întregului paragraf, iar comoștenitorul își poate înstrăina cota (art. 2486 alin. (1)), ceilalți comoștenitori au un drept de preemțiune la vânzarea ei către un terț (art. 2488), cota poate fi urmărită de creditorii personali ai comoștenitorului și trece la moștenitorii acestuia în caz de deces.

Administrarea masei succesoriale revenea în comun moștenitorilor (art. 2492 alin. (1) în redacția anterioară), adică tuturor comoștenitorilor, soluție coerentă cu principiul dobândirii de drept a moștenirii, conform căruia, din momentul deschiderii moștenirii, toți cei chemați erau moștenitori, sub rezerva renunțării. Partajul putea fi cerut de fiecare comoștenitor în orice moment (art. 2498 alin. (1) în redacția anterioară), deoarece cercul comoștenitorilor era cunoscut de la deschiderea moștenirii.

6.1.2. Noul art. 2486 alin. (1): cotele succesoriale „aparțin tuturor” comoștenitorilor

Legea nr. 251/2025 (art. I pct. 19) a abrogat art. 2485, iar prin art. I pct. 20 a dat art. 2486 alin. (1) următoarea redacție:

„(1) Dacă cel care a lăsat moștenirea are mai mulți moștenitori (comoștenitori), cotele lor succesoriale, până la primirea certificatului de moștenitor, aparțin tuturor acestora în calitate de patrimoniu unic (indiviziune). Fiecare comoștenitor poate dispune de cota sa succesorală. Contractul prin care comoștenitorul dispune de cota sa succesorală trebuie autentificat notarial.”

Textul produce trei efecte:

(a) Negarea titularității exclusive asupra cotei succesoriale

În redacția anterioară, comună era masa succesorală, iar cota succesorală era dreptul propriu și exclusiv al fiecărui comoștenitor. Noul text răstoarnă raportul, iar nu masa, ci înseși „cotele succesoriale... aparțin tuturor” comoștenitorilor, „în calitate de patrimoniu unic”. Aplicat literal, textul înseamnă că cota comoștenitorului M1 aparține, în egală măsură, și comoștenitorului M2 și invers, astfel încât niciun comoștenitor nu mai are, până la primirea certificatului de moștenitor, un drept propriu identificabil.

Prima frază intră astfel în contradicție directă cu fraza a doua a aceluiași alineat, păstrată din redacția anterioară: „Fiecare comoștenitor poate dispune de cota sa succesorală.” Dacă cotele aparțin tuturor ca patrimoniu unic, nu mai există o „cotă a sa” de care comoștenitorul să dispună. Aceeași contradicție se propagă în normele corelate, rămase nemodificate, care presupun titularitatea individuală a cotei. Este cazul art. 2487 alin. (2) și (3) (radierea dispunătorului din registrul de publicitate), art. 2488-2491 (vânzarea cotei și dreptul de preemțiune), precum și al art. 2524 (obligațiile care „grevează doar una sau unele dintre cotele succesoriale”).

(b) Restrângerea temporală a indiviziunii, cu un gol de regim între certificat și partaj

În redacția anterioară, indiviziunea și regimul art. 2486-2497 durau până la partaj (art. 2485 alin. (2) și (3)). Noul art. 2486 alin. (1) definește indiviziunea ca stare care durează „până la primirea certificatului de moștenitor”. Certificatul de moștenitor nu pune însă capăt comunității, el doar constată cine sunt moștenitorii și care sunt cotele lor, iar legea exclude expres din certificat lista bunurilor care intră în componența masei succesoriale (art. 2542 alin. (3)). La cererea tuturor comoștenitorilor, certificatul poate să nu indice nici mărimea cotelor (art. 2542 alin. (4)). Un act care nu atribuie niciun bun și care poate să nu menționeze nici măcar cotele nu are cum să transforme „patrimoniul unic” în drepturi individualizate. Individualizarea o face doar partajul, care poate fi cerut abia după expirarea termenului de acceptare a moștenirii (art. 2498 alin. (1) în redacția Legii nr. 251/2025, analizat la pct. 6.1.4 *infra*) și poate interveni la ani după eliberarea certificatului sau niciodată.

Pentru perioada dintre eliberarea certificatului și partaj, Legea nr. 251/2025 nu mai oferă niciun regim juridic determinabil. Abrogatul art. 2485 alin. (3) prevedea expres că dispozițiile art. 2486-2497 se aplică până la încetarea indiviziunii, adică până la partaj. Dacă indiviziunea încetează acum la primirea certificatului, devine imposibil de stabilit dacă după acest moment se mai aplică regulile privind raporturile dintre comoștenitori. Mai poate debitorul unei creanțe din componența masei succesoriale să se libereze doar executând obligația față de toți moștenitorii împreună (art. 2493)? Mai pot moștenitorii să dea în locațiune un bun al masei doar în comun (art. 2492 și art. 2494 alin. (1))? Se menține dreptul de preemțiune la vânzarea cotei (art. 2488)? Se mai aplică subrogarea reală (art. 2495) și ordinea satisfacerii obligațiilor masei succesoriale (art. 2496)? Texte rămase în vigoare presupun, dimpotrivă, că regimul durează până la partaj.

Astfel, art. 2487 alin. (1) reglementează înregistrarea „până la partaj”, iar art. 2492 alin. (2) interzice partajul fructelor „înainte de partajul masei succesorale”. Coliziunea dintre noua definiție și normele corelate nu poate fi înlăturată prin interpretare, deoarece ambele soluții (aplicarea sau neaplicarea art. 2486-2497 după certificat) au puncte de sprijin egale în text.

(c) Incertitudinea momentului încetării indiviziunii

Chiar și granița „primirii certificatului de moștenitor” este nedeterminabilă. Textul nu spune dacă indiviziunea încetează la primirea certificatului de către un moștenitor sau de către toți. Certificatele pot fi eliberate diferitor moștenitori la momente diferite, iar moștenitorii care au acceptat prin intrare în posesie și nu s-au adresat notarului (moștenitorii neconsemnați, pct. 4.4 *supra*) nu primesc niciun certificat, astfel încât, în privința lor, indiviziunea nu ar înceta niciodată. Aceeași masă succesorală s-ar afla, simultan, în indiviziune față de unii comoștenitori și în afara ei față de alții.

Momentul eliberării certificatului nu este, la rândul lui, corelat cu definitivarea cercului comoștenitorilor. Notarul eliberează certificatul „fără întârziere” de îndată ce elementele care trebuie certificate au fost stabilite cu certitudine (art. 2549 alin. (1)) și îi include doar pe comoștenitorii constatați cu certitudine care au acceptat moștenirea (art. 2548 alin. (2)). Nicio normă nu leagă eliberarea de expirarea termenelor individuale de acceptare (art. 2391 alin. (3)), care, pentru moștenitorii încă necunoscuți, pot să nu fi început să curgă. Certificatul rămâne, în plus, un act provizoriu prin natura lui, deoarece el poate fi modificat sau retras, la cererea oricărei persoane cu interes legitim, în termen de 3 ani de la data cunoașterii neconcordanței, dar nu mai târziu de 10 ani de la deschiderea moștenirii (art. 2558 alin. (2) și (5)). Legea nr. 251/2025 leagă astfel încetarea indiviziunii, o stare cu efecte asupra titularității drepturilor, de un act cu moment de emisie variabil, cu conținut care nu individualizează nimic și care poate dispărea retroactiv timp de un deceniu.

6.1.3. Noul art. 2492 alin. (1): administrarea masei succesorale doar de către moștenitorii care au acceptat

Prin art. I pct. 21 din Legea nr. 251/2025, art. 2492 alin. (1) a primit următoarea redacție:

„(1) Administrarea masei succesorale revine în comun moștenitorilor care au acceptat moștenirea. Din momentul acceptării moștenirii de către moștenitori, notarul dispune încetarea măsurilor de custodie a masei succesorale luate în temeiul prevederilor art. 2412 alin. (1) lit. c). Fiecare comoștenitor este obligat față de ceilalți să participe la măsurile necesare pentru administrarea corespunzătoare. Fiecare comoștenitor poate lua măsurile necesare de conservare fără participarea celorlalți.”

(a) Excluderea de la administrare a succesibililor al căror termen de acceptare nu a expirat

În sistemul acceptării instituit de Legea nr. 251/2025, în interiorul termenului de 12 luni coexistă trei categorii de succesibili: (1) cei care au acceptat prin declarație autentică, (2) cei care au

acceptat prin intrare în posesie (consemnați sau nu) și (3) cei care nu și-au exercitat încă opțiunea, termenul curgând în continuare.

Administrarea revine, potrivit textului, doar primelor două categorii. Din momentul în care măcar un moștenitor a acceptat, el administrează masa succesorală, iar administrarea nu se limitează la conservare, ci ea cuprinde valorificarea (darea în locațiune sau în folosință, colectarea creanțelor) și, prin acordul tuturor acceptanților, chiar actele de dispoziție asupra bunurilor din masă. Aceasta rezultă din art. 2494 alin. (1), care permite moștenitorilor să dispună de un bun al masei „în comun”. Succesibilul care nu a acceptat încă nu participă la niciunul dintre aceste acte, deși termenul său de opțiune nu a expirat, iar dacă acceptă ulterior, efectele acceptării se produc de la data deschiderii moștenirii (art. 2389 alin. (2) în redacția Legii nr. 251/2025). El devine, retroactiv, coproprietar de la deschiderea moștenirii al unui patrimoniu administrat și, eventual, înstrăinat în lipsa lui. Legea nu spune dacă actele încheiate între timp îi sunt opozabile, dacă le poate contesta sau dacă răspunde de obligațiile născute din ele.

(b) Contradicția cu art. 2390 alin. (7)

Potrivit art. 2390 alin. (7), introdus prin aceeași lege, moștenitorul care a intrat în posesia masei succesoriale „nu are dreptul să dispună de aceasta până la expirarea termenului de acceptare a moștenirii și până la primirea certificatului de moștenitor”. Același moștenitor este însă, în calitate de acceptant, administrator al masei în temeiul art. 2492 alin. (1) și poate dispune de bunurile ei „în comun” în temeiul art. 2494 alin. (1). Cele două norme dau răspunsuri opuse aceleiași întrebări: pot moștenitorii acceptanți să dispună de bunurile masei succesoriale înainte de primirea certificatului de moștenitor? Iar dacă interdicția din art. 2390 alin. (7) privește doar acceptantul prin intrare în posesie, rezultatul este o diferență de tratament lipsită de orice rațiune, fiindcă moștenitorul care a acceptat prin declarație autentică ar putea participa la actele de dispoziție, iar cel care a acceptat prin intrare în posesie nu ar putea, deși legea le atribuie aceeași calitate de moștenitor acceptant.

(c) Administratorii necunoscuți: moștenitorii neconsemnați

Acceptarea prin intrarea în posesia unei părți din masa succesorală (art. 2390 alin. (2) și (6)) operează fără nicio manifestare de voință față de notarul care desfășoară procedura succesorală. Moștenitorul neconsemnat este, deci, „moștenitor care a acceptat moștenirea” în sensul art. 2492 alin. (1), iar administrarea îi revine și lui. Ceilalți moștenitori, notarul și terții nu au însă niciun mijloc să afle câți administratori există. Orice act de administrare încheiat de acceptanții cunoscuți este expus contestării de către un acceptant prin posesie necunoscut, iar cocontractantul (locatarul unui imobil din masă, debitorul care plătește) nu poate verifica niciodată că a tratat cu toți administratorii. La pct. 4.4 *supra* s-a arătat că această construcție programează litigii și practică divergentă (*Beian v. România* (nr. 1), 6 decembrie 2007, § 37-40).

Aici insecuritatea juridică se adâncește pentru că nesigur devine nu doar certificatul final, ci fiecare act curent de administrare.

(d) Încetarea custodiei la prima acceptare

Fraza a doua a art. 2492 alin. (1) obligă notarul să dispună încetarea măsurilor de custodie luate în temeiul art. 2412 alin. (1) lit. c) „din momentul acceptării moștenirii de către moștenitori”. Textul nu precizează dacă este suficientă acceptarea de către un singur moștenitor. Or, temeiul de la lit. c) este tocmai împrejurarea că „nu se cunoaște dacă există vreun moștenitor care a acceptat moștenirea”, astfel încât acceptarea unui singur succesibil face temeiul să dispară, iar custodia încetează. Masa succesorală trece astfel în administrarea primului acceptant în timp ce termenul de opțiune al celorlalți succesibili încă curge. Măsura de protecție dispare tocmai în perioada în care cercul moștenitorilor este necunoscut, adică atunci când ea este necesară.

Avizul Guvernului, din care provine textul art. 2492 alin. (1), a explicat că, în perioada în care niciun moștenitor nu a acceptat moștenirea, administrarea ar putea fi asigurată de un custode desemnat de notar (art. 2412 alin. (2) lit. c)). Garanția invocată este însă facultativă, deoarece notarul ia măsuri de custodie doar dacă constată temeiul de la art. 2412 alin. (1) lit. c), desemnarea custodelui este doar una dintre măsurile posibile, iar fraza a doua a art. 2492 alin. (1) impune încetarea custodiei la prima acceptare. Plasa de siguranță descrisă în aviz dispare, prin construcția legii, în momentul în care devine necesară.

(e) Blocarea dispoziției pe întreaga durată a termenului de acceptare

Configurarea analizată produce și un blocaj economic. Moștenitorul diligent, care acceptă moștenirea imediat după deces, nu poate dispune de bunurile succesoriale până la expirarea termenului de acceptare și până la primirea certificatului de moștenitor (art. 2390 alin. (7)), adică cel puțin 12 luni. În tot acest interval, obligațiile curente nu așteaptă. Astfel, întreținerea imobilelor, impozitele și facturile curg, participațiile defunctului în societăți comerciale rămân fără exercițiu efectiv, iar activitatea lui de întreprinzător rămâne fără un succesor legitimat să o continue sau să o lichideze ordonat. Contrastul cu regimul în vigoare este cuantificat în avizul Guvernului, potrivit căruia sub sistemul dinaintea Legii nr. 251/2025, 85% dintre certificatele de moștenitor se eliberează în cel mult 3 luni, iar moștenitorul poate dispune de îndată ce îl obține; sub sistemul nou, certificatul „nu va putea fi eliberat înainte de 12 luni de la deces”. Legea nr. 251/2025 îngheață astfel masa succesorală pentru cel puțin un an chiar și în moștenirile lipsite de orice complicație, sacrificând inclusiv interesele moștenitorilor activi, adică ale categoriei pe care reforma pretinde că o avantajează, precum și interesul general al valorificării neîntrerupte a bunurilor în circuitul civil.

6.1.4. Noul art. 2498 alin. (1): partajul poate fi cerut înainte de definitivarea cercului comoștenitorilor

Prin art. I pct. 22 din Legea nr. 251/2025, art. 2498 alin. (1) a primit următoarea redacție:

„(1) Fiecare comoștenitor care a acceptat moștenirea poate cere, în orice moment după expirarea termenului de acceptare a moștenirii, partajul masei succesoriale, în măsura în care din art. 2499–2501 nu rezultă altceva.”

Textul tratează „termenul de acceptare a moștenirii” ca pe un moment unic, același pentru toți. În realitate, termenul de acceptare este individual pentru fiecare succesibil. Art. 2391 alin. (3) stabilește puncte de pornire diferite, și anume (1) nașterea moștenitorului după deschiderea moștenirii (lit. a)), (2) înregistrarea decesului declarat pe cale judecătorească (lit. b)), (3) momentul în care legatarul a cunoscut sau trebuia să cunoască legatul (lit. c)), (4) momentul în care moștenitorul a cunoscut sau trebuia să cunoască legătura de rudenie pe care se întemeiază vocația sa succesorală (lit. d)). (5) Art. 2391 alin. (2) acordă moștenitorului subsecvent partea rămasă din termen, dar nu mai puțin de 3 luni. (6) La acestea se adaugă prelungirea termenului sau stabilirea unui nou termen de către notar sau de către instanța de judecată pentru moștenitorul care l-a omis din motive întemeiate (art. 2391 alin. (4) și (5)).

Prin urmare, termenele comoștenitorilor expiră la date diferite, iar pentru moștenitorii încă necunoscuți (de exemplu, cei care nu își cunosc legătura de rudenie cu defunctul) termenul nici nu a început să curgă.

Efectul textului este că primul comoștenitor al cărui termen a expirat poate cere partajul întregii mase succesoriale, deși pentru ceilalți succesibili termenul de acceptare încă curge sau încă nu a început. Partajul determină însă, definitiv, care bunuri, drepturi și obligații se dobândesc de fiecare comoștenitor (art. 2498 alin. (2)), astfel încât el presupune participarea tuturor comoștenitorilor. Legea nu răspunde la întrebarea elementară de la cine se cere partajul? Față de cine se introduce acțiunea în partaj? Doar de la moștenitorii consemnați în certificatul de moștenitor sau și de la moștenitorii neconsemnați (pct. 4.4 și 6.1.3 lit. (c) *supra*), pe care nici reclamantul, nici notarul, nici instanța nu îi pot identifica? Un partaj realizat fără un comoștenitor care acceptă ulterior, în interiorul termenului său propriu, cu efect retroactiv de la deschiderea moștenirii (art. 2389 alin. (2)), este un partaj făcut cu omiterea unui coproprietar, care poate provoca desființarea drepturilor dobândite ulterior.

Însăși legea admite că cercul moștenitorilor nu este definitivat nici măcar după expirarea termenului general. Astfel, art. 2391 alin. (6) reglementează situația moștenitorului repus în termen, căruia i se acordă partea ce i se cuvine „din masa succesorală rămasă” sau echivalentul ei în bani. Norma care declanșează partajul înainte de stabilizarea cercului comoștenitorilor programează, așadar, partaje atinse de insecuritate juridică și un nou val de litigii.

6.2. Dispozițiile constituționale și convenționale pertinente

Dispozițiile relevante sunt art. 23 alin. (2), art. 46 alin. (1) și (6) și art. 54 din Constituție, reproduse la pct. 2.2 și 5.2 *supra*, precum și art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană, reprodus la pct. 2.2 *supra*.

6.3. Argumentarea neconstituționalității

(a) Incidența art. 46 din Constituție și existența unei ingerințe

Cota succesorală este un drept patrimonial al comoștenitorului. Pentru moștenitorul care a acceptat moștenirea, ea este un bun actual, deoarece efectele acceptării se produc de la deschiderea moștenirii (art. 2389 alin. (2)), iar interesul patrimonial al persoanei care a acceptat succesiunea este un „bun” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 (*Molla Sali v. Grecia* [MC], § 128-132, citată la pct. 5.3 *supra*). Curtea a inclus succesorii în sfera de protecție a art. 46 (HCC nr. 13 din 30 aprilie 2024, § 55). Pentru succesiunile care se vor deschide sub legea nouă operează, în plus, garanția instituțională a art. 46 alin. (6), care protejează configurarea devoluțiunii și a dobândirii moștenirii dincolo de limitele noțiunii convenționale de „bun actual” (pct. 2.3.1 și 3.3 lit. (a) *supra*).

Ingerința are trei componente. Art. 2486 alin. (1) fraza întâi neagă apartenența exclusivă a cotei către comoștenitor, declarând-o parte a unui „patrimoniu unic” care aparține tuturor. Art. 2492 alin. (1) exclude de la administrarea acestui patrimoniu succesibili al căror termen de acceptare curge și lasă administrarea masei unui cerc de persoane imposibil de determinat. Art. 2498 alin. (1) permite declanșarea partajului, actul care stinge definitiv comunitatea, înainte ca cercul comoștenitorilor să fie definitivat. Toate aceste limitări trebuie să treacă testul art. 54 din Constituție, iar prima exigență a acestui test este ca limitarea să fie „prevăzută de lege”, ceea ce presupune prevederi legale accesibile, precise și previzibile (HCC nr. 4 din 3 martie 2022, § 50).

(b) Textele nu satisfac exigența calității legii (art. 23 alin. (2) din Constituție)

Legea trebuie să fie clară și previzibilă în privința efectelor sale, pentru a le permite persoanelor vizate să prevadă, în mod rezonabil, consecințele care decurg din aplicarea ei (HCC nr. 23 din 5 august 2021, § 46). Principiul previzibilității presupune că o persoană obișnuită trebuie să poată fi conștientă și să prevadă, în orice moment și într-o măsură rezonabilă, consecințele care decurg din acțiunile sale (HCC nr. 9 din 26 martie 2024, § 73).

Textele analizate pică acest test prin coliziuni de norme care dau răspunsuri opuse aceluiași întrebări:

- art. 2486 alin. (1) fraza întâi (cotele aparțin tuturor ca patrimoniu unic) contra art. 2486 alin. (1) fraza a doua și art. 2487-2491 (fiecare comoștenitor dispune de cota sa);
- art. 2492 alin. (1) coroborat cu art. 2494 alin. (1) (moștenitorii acceptanți administrează și dispun în comun) contra art. 2390 alin. (7) (acceptantul prin intrare în posesie nu poate dispune până la certificat);
- noua definiție a indiviziunii (până la certificat) contra art. 2487 alin. (1) și art. 2492 alin. (2) (regim conceput să dureze până la partaj);

- art. 2498 alin. (1) (partajul poate fi cerut după expirarea „termenului de acceptare a moștenirii”, tratat ca moment unic) contra art. 2391 alin. (2)-(5) (termene de acceptare individuale, care expiră la date diferite sau nu au început să curgă).

La acestea se adaugă trei lacune pe care textul nu permite să fie umplute prin interpretare:

- regimul juridic al masei succesoriale în perioada dintre certificat și partaj,
- cercul precis al administratorilor masei; și
- cercul participanților la partajul cerut de primul comoștenitor al cărui termen a expirat.

De aceste chestiuni depind valabilitatea plății făcute de debitorii masei succesoriale, soarta contractelor de locațiune asupra bunurilor succesoriale, urmărirea cotei de către creditorii personali ai comoștenitorului și soarta partajului însuși împreună cu actele subsecvente lui, adică conduita zilnică a notarilor, instanțelor, debitorilor, creditorilor și cocontractanților. Certitudinea juridică este un principiu fundamental, inerent tuturor articolelor din Constituție, inclusiv dreptului de proprietate (HCC nr. 10 din 4 aprilie 2024, § 30). Un regim al proprietății în care nici titularii, nici terții nu pot stabili cui aparține dreptul, cine îl administrează, până când durează starea de indiviziune și cine participă la partaj nu permite nimănui să își regleze conduita.

Statul are, în plus, obligația pozitivă de a organiza un sistem efectiv de protecție a drepturilor, în drept și în practică, inclusiv în raporturile dintre particulari (*Fuklev v. Ucraina*, nr. 71186/01, 7 iunie 2005, § 84). Normele analizate organizează contrariul, și anume un sistem în care fiecare act de administrare, de dispoziție sau de partaj este expus contestării.

(c) Negarea titularității exclusive a cotei atinge însăși existența dreptului (art. 54 alin. (4) din Constituție)

Legiuitorul este liber să configureze regimul comunității moștenitorilor. El poate declara masa succesorală proprietate comună, poate interzice dispunerea de cote asupra unor bunuri distincte (art. 2486 alin. (2)) și poate condiționa actele de dispoziție de acordul tuturor (art. 2494 alin. (1)). Ceea ce nu poate face este să declare că dreptul unuia aparține și celorlalți. Proprietatea comună pe cote-părți presupune tocmai contrariul – cote individuale, determinate, ale fiecărui titular asupra bunului comun. Formula „cotele... aparțin tuturor... în calitate de patrimoniu unic” suprimă elementul definitoriu al oricărui drept patrimonial, apartenența lui la un titular. Consecințele sunt că:

- creditorii personali ai comoștenitorului nu mai pot urmări cota debitorului lor, deoarece ea aparține tuturor;
- nu se mai poate stabili ce se transmite moștenitorilor comoștenitorului decedat înainte de eliberarea certificatului;
- baza juridică a înstrăinării cotei (faza a doua a aceluiași alineat) devine incertă.

Restrângerea care atinge existența dreptului este interzisă de art. 54 alin. (4) din Constituție indiferent de scopul urmărit.

(d) Partajul cerut înainte de definitivarea cercului comoștenitorilor golește de conținut opțiunea succesorală a celorlalți succesibili

Dreptul de opțiune succesorală al fiecărui succesibil este garantat de art. 46 alin. (6) din Constituție în interiorul termenului său propriu de acceptare. Art. 2498 alin. (1) permite însă ca, în timp ce acest termen curge, un alt comoștenitor să obțină partajul, adică distribuirea definitivă a bunurilor masei. Succesibilul care acceptă ulterior, în termen, găsește masa succesorală deja partajată, iar legea nu îi oferă nicio regulă privind soarta partajului la care nu a participat. El poate cere desființarea lui, cu destabilizarea transferurilor subsecvente, sau se mulțumește cu ce a rămas, după modelul art. 2391 alin. (6), deși acest text privește doar moștenitorul repus în termen, nu și pe cel care a acceptat în termenul său ordinar.

Ambele lecturi produc rezultate incompatibile cu garanția constituțională. Așadar, prima sacrifică securitatea circuitului civil, a doua transformă dreptul de opțiune, exercitat în termen, într-un drept asupra unui rest.

Mecanismele care operează automat, fără să țină cont de circumstanțele persoanei, fac dreptul iluzoriu (HCC nr. 12 din 23 aprilie 2024, § 51; HCC nr. 20 din 26 septembrie 2024, § 114, citate la pct. 4.3 *supra*).

(e) Lipsa oricărei justificări

Modificările art. 2485, 2486, 2492 și 2498 nu figurau în proiectul de lege prezentat de autorii inițiativei la 10 martie 2025, care nu atingea în niciun fel materia indiviziunii și a partajului, astfel încât nota de fundamentare nu le menționează. Ele provin din avizul Guvernului, care le-a formulat ca observații subsidiare de corelare, pentru ipoteza în care Parlamentul nu ar da curs recomandării sale principale de a limita reforma la art. 2179 și 2185, motivându-le sumar prin racordarea la sistemul acceptării și prin transpunerea soluțiilor de până la 1 martie 2019 (vechiul art. 1444 alin. (2) și vechiul regim al partajului de după eliberarea certificatului). Această motivare de corelare nu analizează niciunul dintre efectele normelor, nici contradicția internă a art. 2486 alin. (1), nici golul de regim dintre certificat și partaj, nici cercul administratorilor, nici partajul declanșat înainte de definitivarea cercului comoștenitorilor. Comisia juridică le-a acceptat cu simpla mențiune „Se acceptă”, fără nicio evaluare proprie (sinteza amendamentelor, pozițiile 29-32), deși recomandarea principală a aceluiași aviz a fost respinsă. Singura frază a notei de fundamentare care atinge materia dispunerii de patrimoniul succesoral (pct. 3.1) anunță menținerea interdicției de dispoziție „până la eliberarea certificatului de moștenitor”, ceea ce confirmă interdicția din art. 2390 alin. (7) și face cu atât mai inexplicabilă abilitarea moștenitorilor acceptanți, prin art. 2492 alin. (1) și art. 2494 alin. (1), să administreze și să dispună de bunurile masei înainte de acest moment (pct. 6.1.3 lit. (b) *supra*).

Dacă scopul modificărilor a fost corelarea terminologică cu sistemul acceptării, el putea fi atins prin simpla ajustare a art. 2485 alin. (1) (înlocuirea trimerii la momentul dobândirii de drept), fără desființarea titularității exclusive a cotei, fără scurtarea indiviziunii până la certificat și fără declanșarea partajului înainte de definitivarea cercului comoștenitorilor.

Introducerea, în cursul procedurii parlamentare, a unor norme de asemenea anvergură fără nicio justificare se confruntă cu obligația constituțională de motivare care rezultă din cultura justificării (HCC nr. 16 din 3 octombrie 2023, § 50), iar existența evidentă a mijlocului mai puțin intruziv face măsura disproporționată potrivit metodologiei constante a Curții (HCC nr. 37 din 7 decembrie 2021, § 91).

6.4. Concluzie

Art. I pct. 19-22 din Legea nr. 251/2025:

- a) au înlocuit o instituție funcțională (art. 2485, care definea indiviziunea și îi fixa durata până la partaj) cu o normă care neagă titularitatea exclusivă a cotei succesorală, contrar art. 46 alin. (1) și (6) și art. 54 alin. (4) din Constituție;
- b) au creat coliziuni de norme și lacune (regimul masei succesorală între certificat și partaj, cercul administratorilor, raportul cu art. 2390 alin. (7), cercul participanților la partaj) care nu satisfac exigența calității legii impusă de art. 23 alin. (2) și art. 54 alin. (2) din Constituție;
- c) au lăsat masa succesorală, în perioada cea mai sensibilă (termenul de opțiune succesorală), în administrarea unui cerc nedeterminabil de persoane, cu încetarea prematură a custodiei notariale, contrar obligației statului de a organiza un sistem efectiv de protecție a drepturilor patrimoniale;
- d) au permis unui singur comoștenitor să declanșeze partajul după expirarea propriului termen de acceptare, deși termenele celorlalți succesibili curg sau nu au început să curgă, fără a determina cercul participanților la partaj, ceea ce expune partajul și actele subsecvente desființării și golește de conținut opțiunea succesorală exercitată în termen.

Solicităm declararea neconstituționalității art. I pct. 19, 20, 21 și 22 din Legea nr. 251/2025, cu revigorarea art. 2485 din Codul civil și a redacțiilor anterioare ale art. 2486 alin. (1), art. 2492 alin. (1) și art. 2498 alin. (1) din Codul civil.

7. Impactul eventualei declarări a neconstituționalității dispozițiilor criticate din Legea nr. 251/2025 asupra restului legii

Criticile formulate în prezenta sesizare vizează, în principal, următoarele prevederi:

- a) art. I pct. 5 (redacția art. 2174 alin. (2) din Codul civil): sancționarea descendenților nedemnului (secțiunea 2);
- b) art. I pct. 7 și 8, cu ajustarea corelativă operată prin pct. 24 (inclusiunea soțului supraviețuitor în clasa I și abrogarea art. 2185 din Codul civil): suprimarea poziției succesorală a părinților defunctului (secțiunea a3);
- c) art. I pct. 15 (redacția art. 2389-2391 din Codul civil, în special art. 2390 alin. (2)-(6) și art. 2391 alin. (1)): abrogarea dobândirii de drept a moștenirii, prezumția de renunțare, termenul rigid de 12 luni și mecanismul deficitar de protecție a moștenitorilor vulnerabili (secțiunea 4);
- d) art. II (completarea LPA C. civ. cu art. 48 alin. (1) și art. 50 alin. (3)-(6)): stingerea retroactivă a drepturilor dobândite (secțiunea 5);

- e) art. I pct. 19-22 (abrogarea art. 2485 și redacțiile art. 2486 alin. (1), art. 2492 alin. (1) și art. 2498 alin. (1) din Codul civil): negarea titularității exclusive a cotei succesorale, administrarea masei succesorale de către o parte dintre comoștenitori și partajul cerut înainte de definitivarea cercului comoștenitorilor (secțiunea 6).

Celelalte puncte ale art. I (pct. 3-4, 6, 9-14, 16-18, 23) adaptează restul cărții a patra a Codului civil la aceste soluții de principiu: terminologia acceptării, abrogarea normelor privind renunțarea în sistemul dobândirii de drept, corelările din materia legatelor, a rezervei succesorale și a procedurii succesorale. Ele au fost concepute de legiuitor să funcționeze ca un sistem unitar împreună cu prevederile criticate. În eventualitatea declarării neconstituționalității prevederilor de principiu, dispozițiile de corelare, neutre în sine, devin incompatibile cu reglementarea revigorată și trebuie înlăturate împreună cu ele, pentru a menține unitatea materiei și securitatea juridică. Din acest motiv, obiectul sesizării îl constituie art. I pct. 3-24 și art. II în ansamblu.

Curtea dispune de instrumentele necesare pentru a evita orice vid normativ. Declararea neconstituționalității legii de modificare are ca efect revigorarea reglementării anterioare, potrivit practicii întemeiate pe art. 134 alin. (3) și art. 140 din Constituție (HCC nr. 17 din 10 iunie 2021, § 59; HCC nr. 19 din 13 iulie 2021, § 78; HCC nr. 17 din 18 iulie 2024, § 75). Redacția cărții a patra a Codului civil în vigoare până la 31 martie 2026, aplicată timp de șapte ani, modernă și aliniată Regulamentului (UE) nr. 650/2012, asigură continuitatea deplină a raporturilor succesorale, cu protecția actelor încheiate între timp, după modelul clauzelor de protecție folosite de Curte (HCC nr. 17 din 10 iunie 2021, § 70-71).

IV. CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

Pentru motivele expuse, solicităm respectuos Curții:

1. admiterea prezentei sesizări;
2. declararea sesizării admisibile;
3. declararea neconstituționalității art. I pct. 3-24 și a art. II din Legea nr. 251/2025, ca sistem unitar construit în jurul prevederilor criticate la secțiunile 2-6, cu revigorarea reglementării anterioare a cărții a patra a Codului civil și a LPA C. civ.;
4. emiterea unei adrese către Parlament în vederea reglementării coerente a problemei punctuale de la care a pornit reforma (concursul soțului supraviețuitor cu moștenitorii clasei a II-a).

V. DECLARAȚIA ȘI SEMNĂTURA

Declar pe onoare că informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte.

Semnătura:

Dinu Plîngău

Locul: Chișinău, Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 105, biroul 723, Parlamentul Republicii Moldova.

Data: 9 septembrie, 2026